

DIPLOMADOLGOZAT

Rottenbacher Tímea

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Károly Róbert Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Vidékfejlesztési agrármérnöki mesterképzési szak

„Vidékfejlesztés és térségi együttműködés a budapesti agglomeráció peremén – A Börzsöny térségének példája”

Belső konzulens: Dr. Koncz Gábor
egyetemi docens

intézete/tanszéke:

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Károly Róbert Campus, Gyöngyös
Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Készítette: Rottenbacher Tímea

Károly Róbert Campus, Gyöngyös

Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések	1
1.1 A kutatás kérdésfeltevései és alaphipotézisek	3
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1 A vidék fogalma és lehatárolása	5
2.2 Vidékfejlesztés fogalma, célja és alapelemei	6
2.2.1. A vidékfejlesztés fogalma	6
2.2.2 A vidékfejlesztés célja és alapelemei	7
2.3 A Közös Agrárpolitika (KAP) szerepe a vidékfejlesztésben.....	9
2.4 A LEADER program szakaszai és története	11
2.4.1. A LEADER történeti fejlődése Európában	11
2.4.2. A LEADER program fejlődése Magyarországon.....	13
2.4.3. A LEADER Helyi Akciócsoportok céljai és működési elvei	14
2.3.4. A LEADER hét alelve.....	14
3. Anyag és módszer	18
3.1. A vizsgált települések bemutatása	18
3.2. Alkalmazott kutatási módszerek.....	22
4. Eredmények és értékelésük	24
4.1. A Börzsöny Térsége Egyesület részletes elemzése	24
4.2. A BTE forráselosztásának és fejlesztési irányainak elemzése a vizsgált településeken	27
4.3. A LEADER forrásokon túli fejlesztések – Széchenyi Terv Plusz és Széchenyi 2020 programok elemzése	29
4.4. A Népességváltozás és a Fejlesztéspolitikai Beavatkozások összefüggései a Börzsöny Térségében.....	33
4.5. Interjúk feldolgozása	37
4.5.1. Polgármesterekkel, civil szervezett képviselőivel, hely vállalkozókkal történt interjúk összegzése.....	37
4.5.2. A LEADER alapelvek megvalósulása.....	40
4.5.3. A Börzsöny Térsége Egyesület elnökével készült interjú alapján	43
5. Következtetések és javaslatok	47
5.1 Következtetések	47
5.2 Javaslatok a jövőre	48
6. Összefoglalás	50
7. Köszönetnyilvánítás	52
8. Irodalomjegyzék	53
9. Táblázatok és ábrák jegyzéke	57
10. Mellékletek	58

1. Bevezetés és célkitűzések

A vidéki térségek fejlesztése és fenntartható megerősítése napjainkban az Európai Unió és Magyarország vidékpolitikájának egyik legfontosabb stratégiai célkitűzése. A vidéki területek nem csupán a mezőgazdasági termelés szempontjából bírnak jelentőséggel, hanem kulcsszerepet játszanak a természeti erőforrások megőrzésében, a kulturális örökség fenntartásában és a társadalmi kohézió erősítésében is.

A globalizáció, a gazdasági centralizáció és az urbanizáció következtében ugyan a fővárosi és nagyvárosi régiók folyamatosan fejlődnek, a vidéki települések – különösen az aprófalvas térségek – számos strukturális kihívással küzdenek. Az utóbbi években azonban új társadalmi és gazdasági folyamatok bontakoztak ki: egyre többen fedezik fel újra a vidéki élet előnyeit, és a nagyvárosokból, elsősorban Budapestről, mind többen költöznek kisebb településekre. A távmunka terjedése és az egészségtudatosabb, kiegyensúlyozottabb élet iránti igény különösen felértékelte a vidéki környezet szerepét, amely biztonságosabb és élhetőbb alternatívát kínál a városi életformával szemben (Szalai & Fabula, 2021).

1. ábra: A vizsgált települések földrajzi helyzete
(Forrás: <https://www.oeny.hu/oeny/teir.hu>)

A Nógrád vármegye déli részén található Berkenye, Nógrád, Nőtincs és Szendehely települések jól példázzák ezt az átalakuló társadalmi-gazdasági folyamatot. A Börzsöny és a Cserhát találkozásánál fekvő községek földrajzi elhelyezkedése kedvező: viszonylag közel esnek Budapesthez és a fő közlekedési útvonalakhoz, így megőrizhetik természeti és kulturális értékeiket, miközben szoros gazdasági és munkaerőpiaci kapcsolatot tartanak fenn a budapesti és váci agglomerációval.

A térség gazdasági szerkezete jellemzően kisvállalkozásokra, családi gazdaságokra és helyi szolgáltatásokra épül, amelyek a foglalkoztatás fő forrását jelentik. Emellett meghatározó szerepet kap a falusi turizmus, az ökoturizmus és a vadászati turizmus, amelyek a térség gazdag természeti adottságaira, erdős-ligetes tájaira és kulturális örökségére építenek. A Börzsöny előterében fekvő községek kiváló túraútvonalakkal, horgász helyekkel és hagyományörző programokkal rendelkeznek, amelyek nemcsak a helyi identitást erősítik, hanem növelik a térség turisztikai vonzerejét is (Ferencz-Havel et al., 2023).

A társadalmi szerkezet vegyes képet mutat: a lakosság egy része régóta helyben él és mezőgazdasági tevékenységet folytat, míg egyre több fiatal család költözik ide a nyugodt, természetközeli életforma és a kedvező ingatlanárak miatt. Ez a folyamat fokozatosan átalakítja a települések demográfiai és gazdasági szerkezetét, új igényeket teremtve az infrastruktúra, a közösségi szolgáltatások és a helyi gazdaságfejlesztés terén. Bár a közelmúlt gazdasági válságai – köztük a pandémia időszaka – átmenetileg megnehezítették a kisvállalkozások és turisztikai szolgáltatók működését, a helyi közösségek rugalmasan reagáltak, és megerősödött az együttműködés, valamint a helyi termelés és fogyasztás szerepe.

E kihívásokra hatékony választ kínál az Európai Unió LEADER programja, amely a helyi közösségek alulról építkező, partnerségen alapuló fejlesztését ösztönzi. A program lényege, hogy az önkormányzatok, vállalkozások, civil szervezetek és magánszemélyek közösen határozzák meg a fejlesztési irányokat, így a döntések valódi helyi igényeken alapulnak. (Kovács et al., 2011). A LEADER nem csupán pénzügyi forrásokat biztosít, hanem hozzájárul a helyi identitás megerősítéséhez, a gazdasági diverzifikációhoz és az innovatív, együttműködésre épülő szemlélet terjedéséhez is.

A Berkenye–Nógrád–Nőtincs–Szendehely térség különösen kedvező adottságokkal rendelkezik a LEADER program szempontjából. Természeti és kulturális értékei, turisztikai lehetőségei, valamint a helyi közösségek együttműködési készsége biztos alapot nyújtanak a

fenntartható, helyi erőforrásokra épülő fejlődéshez. A jövőbeli fejlesztések célja nem csupán az infrastruktúra bővítése, hanem a társadalmi és gazdasági megújulás, a helyi foglalkoztatás bővítése, valamint a turizmus és a kisvállalkozások megerősítése.

Személyes motivációm a téma iránt abból fakad, hogy magam is e térségben élek, így közvetlen tapasztalatom van a helyi közösségek életéről, fejlődési törekvéseiről és kihívásairól. Meggyőződésem, hogy a térség jövőjének kulcsa a helyi összefogásban, az értékek tudatos hasznosításában és a közösségi kezdeményezések támogatásában rejlik.

Dolgozatom célja, hogy feltárja a Berkenye–Nógrád–Nőtincs–Szendehely térség gazdasági és társadalmi helyzetét, a LEADER program és más vidékfejlesztési támogatási eszközök – mint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott Vidékfejlesztési Program (VP), a TOP Plusz (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz), – szerepét a térség fejlődésében. Kiemelt figyelmet fordítok arra, hogy e programok miként járulnak hozzá a helyi gazdaság diverzifikációjához, a turizmus és a kisvállalkozások megerősítéséhez, a foglalkoztatás bővítéséhez és a közösségi kezdeményezések támogatásához.

1.1 A kutatás kérdésfeltevései és alaphipotézisek

A kutatás során a célok meghatározása és a jövőbeli fejlesztési irányok kijelölése nem öncélúan történt, hanem tudatosan megfogalmazott kérdések mentén, amelyek segítségével feltárhatóvá váltak a vizsgált térségtársadalmi, gazdasági és turisztikai folyamatait alakító legfontosabb tényezők. A feltett kutatási kérdések irányítúként szolgáltak a vizsgálat teljes folyamatában, mivel lehetővé tették, hogy a fejlesztési elképzelések megalapozott, valós problémákra és lehetőségekre épülő módon kerüljenek meghatározásra. Ehhez viszonyulva a kutatás célja az volt, hogy a következő kérdések mentén átfogó képet adjon a térség jelenlegi helyzetéről, kihívásairól és potenciális fejlődési útvonalairól.

- K1. Milyen mértékben járultak hozzá a LEADER és a Széchenyi Terv Plusz programok a Börzsöny térségében található települések gazdasági, társadalmi és demográfiai fejlődéséhez?
- K2. Hogyan befolyásolta a COVID–19 járvány a vizsgált települések társadalmi és gazdasági struktúráját, különösen a helyi vállalkozások működését és a vidékre költözési tendenciákat?

K3. Milyen szerepet tölt be a turizmus a Börzsöny térségének fejlődésében, és hogyan járul hozzá a helyi identitás, a közösségi kohézió és a fenntarthatóság erősítéséhez?

A kutatás során megfogalmazott hipotézisek az alábbi alapfeltevésekre támaszkodnak, amelyek meghatározzák az elemzés irányát, és keretet adnak a kutatási kérdések igazolásának vagy elvetésének folyamatához:

- H1. A LEADER és a Széchenyi Terv Plusz programok közvetlenül hozzájárultak a Börzsöny térség gazdasági stabilitásához, a helyi vállalkozások megerősödéséhez és a települések népességmegtartó képességének növekedéséhez.
- H2. A COVID–19 járvány hosszú távon kedvezően hatott a térség népességére, mivel a városból vidékre költöző fiatal családok növelték a települések lakosságát és társadalmi megújulását.
- H3. A térség turizmusfejlesztési projektjei nemcsak gazdasági, hanem kulturális és identitás erősítő hatással is bírnak, hozzájárulva a térség hosszú távú fenntarthatóságához.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A vidék fogalma és lehatárolása

A vidék és a vidéki térség szerepe a társadalmi és gazdasági fejlődésben elengedhetetlen. A vidék fogalma, valamint a vidéki térség meghatározása különböző aspektusokban jelentős hatással van a vidékfejlesztési politikák kialakítására és végrehajtására. A vidéki területek társadalmi, gazdasági és környezeti szerepe különböző megközelítéseket igényel, amelyek segítik a fenntartható fejlődés elérését a vidéki közösségekben (Harangozó, 2023).

A vidék fogalma országonként és időszakonként változhat, de általában azokat a térségeket tekintjük vidékinek, amelyek alacsony népsűrűséggel rendelkeznek, mezőgazdasági termelés dominál rajtuk, és kevesebb ipari és szolgáltatási infrastruktúra található bennük. A vidéki térségek gyakran küzdenek demográfiai akadályokkal, mint az elöregedés és az elvándorlás.

A „vidék” fogalma a szakirodalomban sokrétűen értelmezett, jelentéstartalma térben és időben is változó. A különböző meghatározások az adott ország agrárstruktúráját, történelmi fejlődését, társadalmi és kulturális hagyományait tükrözik. Az Európai Tanács Vidéki Térségek Európai Chartája (1996) a vidéket olyan földrajzi egységként határozza meg, amely magában foglalja a falvakat és kisvárosokat, és gazdasági, társadalmi, valamint kulturális szempontból egységes rendszert alkot. E térségek a városi területekkel összehasonlítva alacsonyabb népsűrűséggel, kevésbé koncentrált gazdasági tevékenységgel és lazább társadalmi struktúrával jellemezhetők (Kovács et al., 2015). A terület használatában meghatározó szerepet töltenek be a mezőgazdasági, erdészeti, természetvédelmi és rekreációs funkciók, amelyek egyben a vidék gazdasági alapját is képezik.

A Nemzeti Agrárprogram (1997) értelmezése szerint a vidék olyan terület, ahol a mezőgazdasági termelés és a zöldfelületek (erdők, természetes tájak) dominálnak, az aprófalvas településszerkezet, az alacsony beépítettség és a csekély népsűrűség jellemző. Vidéki településnek számít az, amely nem rendelkezik városi jogállással, vagy bár rendelkezik vele, de lakossága nem haladja meg a tízezer főt.

A magyar nyelvhasználatban a „vidék” fogalom több jelentést hordoz: egyszerre jelölhet tájat, térséget, kulturális egységet, illetve tágabb értelemben a fővároson kívüli területeket is (Olajos,

2008). A nemzetközi szakirodalomban elterjedt „rurális” kifejezés a városi térségekkel való ellentétben, azokhoz képest határozza meg a vidéki jelleget (G. Fekete, 2008).

Hazánkban is egyre inkább teret nyer a centrum–periféria modell szerinti megközelítés, amely szerint a vidék a központi területekhez képest elmaradottabb életminőséget és korlátozott önmeghatározó képességet mutat (Egri & Kószegi, 2016). Ebből következően a vidéki térségek lehatárolása összetett feladat, hiszen gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

Fehér Alajos (1998) szerint a meghatározás nehézsége több tényezőből ered: egyrészt a vidékkel kapcsolatos fogalmak sokféleségéből, másrészt a különböző szakmai és szakpolitikai megközelítések keveredéséből. Az európai és az észak-amerikai koncepciók között továbbá eltérő logika érvényesül: míg Európában inkább a vidék definiálására törekednek, az Egyesült Államokban a városi területek pontosabb lehatárolása képezi az alapot.

A vidéki térségek azonosításában fontos szerepet kapnak a demográfiai és gazdasági mutatók, például az alacsony népsűrűség, a lakosság elöregedése, az elvándorlás, valamint a helyi jövedelemtermelő képesség és a munkaerőpiaci aktivitás. A gazdasági tevékenységekben meghatározóak a kis- és középvállalkozások, valamint a termelő és szolgáltató szektorok (Csatári, 2001).

Magyarországon a vidéki térségek lehatárolását 1995-ben az OECD ajánlásai alapján végezték el. Ennek értelmében egy kistérség vidéki jellegűnek minősül, ha a népsűrűsége 150 fő/km² alatti (Kulcsár & Brown, 2011). A hazai adatok alapján Magyarország településeinek döntő többsége megfelel ennek a kritériumnak, így országos szinten a terület és népesség jelentős része vidéki jellegűnek tekinthető.

2.2 Vidékfejlesztés fogalma, célja és alapelemei

2.2.1. A vidékfejlesztés fogalma

A vidékfejlesztés fogalma az elmúlt évtizedekben jelentős szemléletbeli átalakuláson ment keresztül, és ma már nem csupán gazdasági, hanem társadalmi, környezeti és kulturális dimenziókat is magában foglal. Jószi (2007) meghatározása szerint a vidékfejlesztés a rurális térségek fejlesztésére irányuló, sokszektorú tevékenységek összessége, amely az integrált

fejlesztés elvére épül. Ez a megközelítés a különböző ágazatok – mezőgazdaság, turizmus, helyi kézművesség, kulturális örökségmegőrzés – közötti szinergiák megteremtését célozza, az egyes célok megvalósítását kölcsönösen erősítő folyamatként értelmezve. A hatékony vidékfejlesztés alapja az alulról jövő kezdeményezések támogatása, amelyek a helyi közösségek részvételére és partnerségére épülnek, miközben beilleszkednek a nemzeti és uniós fejlesztési politikák „fentről lefelé” irányuló stratégiáiba. Az ilyen integrált megközelítés biztosítja a helyi érdekek, erőforrások és a kormányzati támogatások közötti egyensúlyt.

Buday-Sántha (2011) szerint a vidékfejlesztés fogalma ennél is tágabb értelmezésben szerepel: magában foglalja mindazon gazdasági, társadalmi, kulturális és ökológiai tényezők tudatos fejlesztését, amelyek a térség gazdasági és kulturális színvonalának növelését, valamint az ott élők életminőségének javítását szolgálják. Mindez csak akkor tekinthető fenntarthatónak, ha egyidejűleg megőrzi a természeti erőforrásokat, a tájat, valamint a helyi kulturális örökséget. Ez a definíció már világosan utal arra, hogy a vidékfejlesztés nem csupán gazdasági növekedést céloz, hanem komplex társadalmi jóléti és környezetvédelmi célokat is követ.

G. Fekete (2013) értelmezése alapján a vidékfejlesztés a vidéki térségekben végbemenő folyamatokba való tudatos, stratégiai beavatkozásként fogható fel, amelynek célja a változások pozitív irányba történő befolyásolása. E beavatkozások lehetnek lokálisak, ha az adott település életminőségének javítását célozzák; regionálisak, ha nagyobb térségi gazdasági és természeti erőforrások hatékonyabb hasznosítását segítik elő; valamint globálisak, ha a fenntarthatóság és a környezeti egyensúly megőrzését tekintik legfontosabb feladatuknak.

A vidékfejlesztés tehát olyan összetett fejlesztéspolitikai rendszer, amely egyszerre kíván reagálni a helyi gazdasági igényekre, a társadalmi kihívásokra, valamint a környezetvédelmi elvárásokra. A modern szemléletben a vidékfejlesztés már nem pusztán agrárpolitikai eszköz, hanem a területi kohézió, a regionális versenyképesség és a fenntartható fejlődés egyik alapvető pillére az Európai Unióban.

2.2.2 A vidékfejlesztés célja és alapelemei

A vidékfejlesztés legfőbb célja a vidéki térségekben zajló folyamatok tudatos alakítása, a helyi közösségek életminőségének javítása, valamint a gazdasági, társadalmi és környezeti egyensúly fenntartása. Farkas (2002) megállapítása szerint a vidékfejlesztés különböző szintjei – lokális,

regionális és globális – szorosan összefonódnak, így a fejlesztési folyamatokat integrált rendszerként kell kezelni.

A vidéki térségek fejlesztésének egyik alapvető célkitűzése a népességmegtartó képesség erősítése, különös tekintettel az elvándorlás és a demográfiai hanyatlás megfékezésére. Ezzel párhuzamosan kiemelt szerepet kap a gazdasági diverzifikáció, azaz a vidéki megélhetési lehetőségek bővítése, különösen a mezőgazdaságon kívüli szektorok – mint a turizmus, kézműipar vagy helyi szolgáltatások – fejlesztésével. A vidékfejlesztés célja tehát, hogy a vidéki lakosság számára alternatív jövedelemforrásokat teremtsen, miközben megőrzi a táji és kulturális értékeket (G. Fekete, 2013).

Az európai fejlesztéspolitika mérföldköve volt az 1996-ban elfogadott „Vidéki Térségek Európai Chartája”, valamint a Corki Nyilatkozat, amelyek lefektették a vidékfejlesztés alapelveit és irányait (Illés, 2008). E dokumentumok szerint a vidékfejlesztés kulcspillérei a következők:

- Fenntartható fejlődés: A természeti és kulturális értékek védelmén alapuló fejlesztés, amely biztosítja az erőforrások hosszú távú megőrzését és az életminőség folyamatos javítását.
- Esélyegyenlőség javítása: A városi és vidéki térségek közötti fejlettségbeli különbségek csökkentése, különösen az infrastruktúra, közszolgáltatások és oktatási lehetőségek terén.
- Integrált megközelítés: A különböző gazdasági és környezeti erőforrások összehangolt hasznosítása, a turizmus, a mezőgazdaság és a kulturális szektor közötti kapcsolódások erősítése.
- Diverzifikáció: A vidéki térségek gazdasági szerkezetének sokszínűvé tétele, új foglalkoztatási lehetőségek és vállalkozási formák támogatása.
- Helyi cselekvés, globális felelősség: A helyi fejlesztési kezdeményezések globális szinten is fenntartható és felelős módon történő megvalósítása.
- Alulról vezéreltség: A helyi közösségek, civil szervezetek és önkormányzatok aktív bevonása a fejlesztési folyamatokba.
- Egyszerű jogi szabályozás és átlátható programozás: A fejlesztések adminisztratív akadályainak csökkentése, valamint jól strukturált regionális programok kidolgozása.

- **Finanszírozhatóság és intézményi háttér:** A fejlesztési forrásokhoz való hozzáférés javítása, a bankszektor bevonása, valamint a helyi intézmények hatékonyságának növelése.
- **Monitoring és értékelés:** A fejlesztések eredményeinek folyamatos nyomon követése, az adatokon alapuló döntéshozatal és a közpénzek hatékony felhasználása.

Ezek a pillérek nemcsak az Európai Unió vidékfejlesztési politikáját, hanem Magyarország Nemzeti Vidékstratégiáját is meghatározzák. A LEADER program és a közösségi alapú fejlesztések szintén ezen elvekre épülnek, lehetőséget biztosítva arra, hogy a helyi szereplők saját igényeikhez igazodó fejlesztési projekteket valósíthassanak meg (Káposzta et al., 2020).

Elmondható, hogy a vidékfejlesztés komplex, többdimenziós folyamat, amely gazdasági, társadalmi és ökológiai tényezőket egyaránt figyelembe vesz. A siker kulcsa a helyi közösségek bevonása, a partnerség erősítése és a fenntarthatóság hosszú távú biztosítása, amely összhangban van az európai és nemzeti fejlesztéspolitikai célokkal.

2.3 A Közös Agrárpolitika (KAP) szerepe a vidékfejlesztésben

A Közös Agrárpolitika (KAP) az Európai Unió egyik legrégebbi és legnagyobb hatású közös politikája, amelynek elsődleges célja a mezőgazdaság versenyképességének, jövedelmezőségének és fenntarthatóságának biztosítása, valamint a vidéki térségek társadalmi és gazdasági megerősítése (Shvets et al., 2023). A KAP az 1960-as években jött létre, elsősorban az élelmiszerellátás biztonságának és az agrártermelők jövedelmének stabilizálása érdekében, ám az idők során egyre nagyobb hangsúlyt kapott benne a vidékfejlesztés és a környezeti fenntarthatóság (Buday-Sántha, 2011).

A KAP két pillérre épül:

Az első pillér a közvetlen kifizetések és piaci intézkedések rendszere, amely közvetlen támogatást nyújt a gazdálkodóknak, stabilizálva jövedelmüket és ösztönözve őket a környezetkímélő, fenntartható gazdálkodásra.

A második pillér kifejezetten a vidékfejlesztést célozza, és a mezőgazdaságon túlmutató fejlesztéseket támogatja, mint például a helyi vállalkozások ösztönzése, a kulturális örökség

megőrzése, a turizmus fejlesztése, valamint az életminőség javítása a vidéki térségekben (Szörényiné Kukorelli, 2023).

A vidékfejlesztési pillér egyik legjelentősebb eszköze a LEADER program, amely az alulról szerveződő fejlesztési megközelítést helyezi előtérbe. Ennek lényege, hogy a helyi közösségek – önkormányzatok, civil szervezetek, vállalkozók – helyi akciócsoportokba (HACS) szerveződve dolgoznak ki fejlesztési stratégiákat, amelyek illeszkednek a térség adottságaihoz és szükségleteihez. A program célja, hogy erősítse a helyi identitást, ösztönözze az innovációt, és segítse a helyi gazdasági diverzifikációt.

A LEADER tehát nemcsak pénzügyi forrás, hanem egy módszertani keret, amely a közösségi részvételt, a partnerséget és a fenntartható fejlődést támogatja (Máté & Tóth, 2022).

A KAP 2014–2020-as, majd 2023–2027-es programozási ciklusában a vidékfejlesztés egyre inkább komplex társadalmi-gazdasági célrendszerre vált. A támogatási intézkedések között megjelentek a környezetbarát gazdálkodás (pl. agrár-környezetgazdálkodási programok), a megújuló energiaforrások használata, valamint a rövid ellátási láncok támogatása, amelyek közvetlenül hozzájárulnak a vidéki életminőség javításához és a helyi gazdaság megerősítéséhez (Kapronczai, 2025).

Magyarországon a KAP vidékfejlesztési pillérét a Magyar Vidékfejlesztési Program (VP), illetve annak 2023-tól megújult formája, a Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv keretében valósítják meg. Ezek a programok a következő kulcsterületekre fókuszálnak:

- Vidéki vállalkozások és mikroprojektek támogatása (kézműves tevékenységek, helyi termékek),
- Turizmusfejlesztés és kulturális örökség megőrzése,
- Fenntartható mezőgazdasági és erdészeti gazdálkodás,
- Fiatal gazdák és fiatal vállalkozók támogatása,
- Infrastrukturális fejlesztések és digitális átállás a vidéki térségekben.

A KAP jelenlegi (2023–2027) időszaka különösen nagy hangsúlyt helyez a zöld átállásra és a klímavédelmi célokra, amelyek a „Zöld Megállapodás” és az „Európai Éghajlati Törvény” célkitűzéseire igazodnak. A környezetvédelmi és szociális szempontok integrálása a KAP-ba hozzájárul ahhoz, hogy a vidékfejlesztés ne csak gazdasági, hanem társadalmi és ökológiai értelemben is fenntartható legyen (Tropea, 2015).

2.4 A LEADER program szakaszai és története

A LEADER (francia eredetű betűszó: Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale – azaz „kapcsolatok a vidéki gazdaság fejlesztését célzó tevékenységek között”) az Európai Unió egyik legsikeresebb és leghosszabb múltra visszatekintő vidékfejlesztési kezdeményezése, amely 1991-ben indult el kísérleti jelleggel. A program célja az volt, hogy választ adjon az előregedő, gazdaságilag leszakadó és társadalmilag sérülékeny vidéki térségek kihívásaira, különös tekintettel a helyi közösségek szerepvállalásának erősítésére, a gazdasági szerkezet megújítására és a foglalkoztatás javítására (Máté & Tóth, 2022).

A LEADER kezdeményezés mára több mint három évtizedes múltra tekint vissza, és az európai vidékfejlesztés egyik alappillérvé vált, amely lefedi az Európai Unió vidéki térségeinek túlnyomó részét (EU Rural Review, 2020). A program egyedisége abban rejlik, hogy alulról szerveződő, közösségi megközelítésen alapul, vagyis a fejlesztési irányokat nem központilag határozzák meg, hanem helyi akciócsoportok dolgozzák ki saját stratégiáikat, figyelembe véve a térség gazdasági, társadalmi és környezeti sajátosságait. Az európai tapasztalatok azt mutatják, hogy a LEADER-program hatékonyan járul hozzá a helyi gazdaságfejlesztéshez és a társadalmi kohézió erősítéséhez (Sykała, Ł. 2015).

2.4.1. A LEADER történeti fejlődése Európában

LEADER I (1991–1994)

A program első szakasza kísérleti időszaknak tekinthető, amelyben különféle fejlesztési irányokat próbáltak ki, például a vidéki turizmus fejlesztését, kisvállalkozások megerősítését, valamint képzési és szakképzési programok bevezetését. A cél az volt, hogy alternatív jövedelemszerzési lehetőségeket teremtsenek a mezőgazdasági tevékenységtől függő lakosság számára (Horváth et al., 2023).

E szakaszban mintegy 25 ezer új munkahely jött létre, a rendelkezésre álló költségvetés 400 millió ECU volt. A tapasztalatok rámutattak, hogy a helyi közösségek bevonása nagymértékben növeli a fejlesztések sikerességét és hosszú távú fenntarthatóságát (ÚMVP IH 2007–2013).

LEADER II (1995–1999)

A második szakaszban a hangsúly az innovációra, a partnerségre és a helyi humán erőforrások fejlesztésére helyeződött. 1998-ra az Európai Unióban 850 helyi akciócsoporthoz (HACS) és 59 partnerszervezet vett részt a programban, mintegy 1000 vidéki térségben. E periódusban 100 ezer új munkahely jött létre, a program egyre inkább a területi integráció és a hálózatosodás eszközévé vált (ÚMVP IH 2007–2013).

LEADER+ (2000–2006)

A harmadik szakaszban a program továbbra is kísérleti és innovatív jellegű maradt, de egyre inkább az integrált és fenntartható fejlesztési modellek kidolgozására törekedett. A LEADER+ három fő célkitűzése a következő volt:

- Innovatív, alulról szerveződő fejlesztési stratégiák megvalósítása,
- Nemzetközi és határon átnyúló együttműködések ösztönzése,
- Kapcsolatrendszerek és tudástranszfer erősítése a térségek között (G. Fekete, 2013).

A program költségvetése elérte a 2,5 milliárd eurót, és egyre több országban vált a regionális identitás és társadalmi kohézió erősítésének eszközévé.

LEADER (2007–2013)

A negyedik szakaszban a LEADER már teljes mértékben integrálódott az Európai Unió Közös Agrárpolitikájába (KAP). A tagállamok közösen 13,78 milliárd eurót fordíthattak a helyi akciócsoporthoz által meghatározott fejlesztésekre. Ez az időszak a LEADER intézményesülésének és megerősödésének korszaka volt: minden tagállamnak kötelezővé vált a LEADER komponens beépítése a nemzeti vidékfejlesztési programjába (Gazsi, 2023).

LEADER – CLLD (2014–2020)

A program az új finanszírozási időszakban Community-Led Local Development (CLLD) néven tovább bővült, kiterjesztve a vidékfejlesztési elveket más területekre is, például a halászati és városi fejlesztésekre. A CLLD célja, hogy a közösségi részvétel ne csupán a tervezés, hanem a végrehajtás és az értékelés szintjén is érvényesüljön. A LEADER-hálózat ebben az időszakban erősödő nemzetközi együttműködésekkel, tudásmegosztással és technikai támogatásokkal segítette a helyi akciócsoporthoz munkáját (Kah et al., 2023).

2.4.2. A LEADER program fejlődése Magyarországon

Magyarországon a LEADER filozófia 2001-ben jelent meg először, a LEADER Kísérleti Program formájában, amelyet a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium indított el az EU-csatlakozást előkészítő időszakban.

A program célja a helyi közösségek felkészítése volt a későbbi uniós források hatékony felhasználására. A 14 létrehozott helyi akciócsoport 182 települést fedett le, és 25 millió forintos támogatási kerettel gazdálkodhatott. A program során 272 projekt valósult meg, amelyek döntően turizmusfejlesztéshez, kulturális örökségvédelemhez és helyi vállalkozásfejlesztéshez kapcsolódtak (Jávor, 2012).

A LEADER+ (2004–2006) szakaszban az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) részeként már uniós forrásokból finanszírozták a kezdeményezéseket. A 70 jóváhagyott akciócsoport 920 települést, közel 1,5 millió lakost fogott össze. A 2700 megvalósult fejlesztésből egyharmad a turizmust, egyharmad a kulturális örökség megőrzését, míg a fennmaradó rész a vállalkozásfejlesztést és a helyi gazdasági hálózatokat erősítette (ÚMVP 2007).

A 2007–2013-as ciklusban az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) keretében már 70 milliárd forint állt rendelkezésre. A program országos lefedettségűvé vált: 96 helyi közösség 3019 települést fogott össze, és a magyar lakosság 44%-át érintette (Kis K. - Szekeresné Köteles R. 2009).

Ebben az időszakban alakult ki a LEADER magyarországi intézményrendszere, amely a helyi fejlesztések decentralizált irányítását és stratégiai önállóságát biztosította (KSH Statisztikai Tükör, 2014).

A LEADER CLLD (2014–2020) szakaszban a program új kihívásokkal nézett szembe. A vidéki térségekben az elöregedés, elvándorlás és tőkekoncentráció hiánya súlyos társadalmi és gazdasági problémákat eredményezett. A LEADER továbbra is kulcseszköze maradt a helyi gazdaságfejlesztésnek, de fokozatosan kiterjedt az élelmiszerlánc-fejlesztésre, a környezetgazdálkodásra és a klímaváltozás elleni alkalmazkodásra (Patkós, 2021).

Ebben az időszakban 103 akciócsoport működött Magyarországon, amelyek több mint 14 ezer támogatási kérelmet nyújtottak be, és 8 400 projekt valósult meg. A magyarországi

tapasztalatok szerint a LEADER-alapú fejlesztések területi hatása elsősorban a közösségi kohézióban és a helyi identitás erősödésében mutatkozott meg (Rongics & Tésits, 2024).

2.4.3. A LEADER Helyi Akciócsoportok céljai és működési elvei

A LEADER megközelítés központi szereplői a Helyi Akciócsoportok (HACS), amelyek a vidékfejlesztési folyamat alulról szerveződő motorjai. A HACS-ok földrajzilag összefüggő, társadalmi és gazdasági szempontból egységes térségekben jönnek létre, a helyi önkormányzatok, civil szervezetek és vállalkozások partnerségében.

A csoportok célja, hogy helyi fejlesztési stratégiákat dolgozzanak ki és valósítsanak meg, amelyek fenntartható gazdasági, társadalmi és környezeti eredményeket hoznak (Márton & Ritter, 2023).

A HACS-ok tagsága a civil és vállalkozói szféra legalább 60%-ából kell, hogy kikerüljön, biztosítva ezzel az alulról jövő döntéshozatal elvét. A csoportok által lefedett lakosság szám 10 000 és 100 000 fő közé eshet, és egy település csak egy HACS-hoz tartozhat.

Feladataik közé tartozik a helyi pályázati rendszerek kialakítása, a projektek kiválasztása, valamint a fejlesztések monitoringja és értékelése. Minden támogatott projektnek hozzájárulást kell nyújtania a helyi stratégiai célok megvalósításához, miközben innovatív, kis léptékű és közösségi hasznosságú kell, hogy legyen. Ezt a szerepet több hazai és nemzetközi kutatás is kiemeli, rámutatva a helyi közösségek döntéshozatalban való részvételének fontosságára. (Nemes & Magócs, 2020).

A HACS-ok tehát nem csupán végrehajtó szervezetek, hanem a helyi identitás és együttműködés erősítői. A partnerség, a közösségi részvétel és a fenntarthatóság elvei mentén működnek, elősegítve a helyi gazdaság diverzifikációját és a társadalmi kohézió növekedését.

2.3.4. A LEADER hét alapelve

A LEADER megközelítés az Európai Unió vidékfejlesztési politikájának egyik legfontosabb pillére, amelyet az 1991-ben elindított közösségi kezdeményezés óta a „helyi szereplők által vezérelt, alulról építkező fejlesztési modell” (Community-Led Local Development, CLLD) szellemisége határoz meg.

A módszer hét alapelve együttesen biztosítja, hogy a vidékfejlesztés ne csupán gazdasági, hanem társadalmi és kulturális megújulást is jelentsen a vidéki térségek számára (G. Fekete 2013).

1. Területalapú helyi fejlesztési stratégiák

A LEADER egyik alapvető kiindulópontja, hogy a fejlesztéseknek a kisebb, homogén, gazdasági és társadalmi szempontból összetartozó térségekre kell fókuszálniuk. Ezek a térségek gyakran közös történelmi és kulturális gyökerekkel rendelkeznek, amelyeket a helyi identitás, a hagyományörzés és az összetartozás szelleme erősít.

A területalapú fejlesztés lehetővé teszi a helyi erősségek és gyengeségek, lehetőségek és veszélyek (SWOT) pontos feltérképezését, ezáltal a stratégia realisabb és fenntarthatóbb célokat tűzhet ki.

Az EU-s megközelítés szerint a terület nem feltétlenül adminisztratív egység – sokkal inkább funkcionális egység, ahol a közösség tagjai gazdasági és társadalmi értelemben is együtt élnek és együttműködnek (ENRD Guide 2018).

2. Alulról építkező megközelítés

A LEADER legfőbb sajátossága az alulról jövő kezdeményezés (bottom-up) elve, amely szerint a fejlesztések tervezése és végrehajtása a helyi közösségek aktív bevonásával történik. (Finta 2014).

A program célja, hogy a helyi szereplők (önkormányzatok, vállalkozók, civil szervezetek, lakosok) maguk is alakítói legyenek saját térségük jövőjének, ne csupán elszenvetői a külső döntéseknek.

Ez a megközelítés biztosítja, hogy a fejlesztések összhangban legyenek a helyi igényekkel és társadalmi elvárásokkal, valamint növeli a projektek társadalmi elfogadottságát és hosszú távú fenntarthatóságát.

Az ENRD irányelvei szerint a bottom-up megközelítés a demokratikus részvétel egyik leghatékonyabb formája, mivel decentralizálja a döntéshozatalt és ösztönzi a helyi innovációt (G. Fekete 2013).

3. A köz- és magánszféra partnersége

A LEADER egyik legfontosabb szervezeti innovációja a Helyi Akciócsoportok (HACS, LAG) létrehozása, amelyek a közszféra, a vállalkozások és a civil társadalom képviselőinek partnerségén alapulnak. (Csáki & Pakot, 2008)

Ezek a csoportok a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozásáért, a források elosztásáért és a megvalósítás nyomon követéséért felelősek.

A LEADER partnerségi szabályai szerint a döntéshozó testületekben a magán- és civil szektor részvételének legalább 50 %-ot kell elérnie, hogy a fejlesztések valóban a közösségi igények mentén történjenek (G. Fekete 2013).

Ez a modell erősíti a társadalmi kohéziót, valamint elősegíti a bizalmi tőke és a hálózati együttműködések növekedését.

Az EU tapasztalatai szerint a partnerségi elv hozzájárul a helyi önszerveződéshez és a közösségi önrendelkezés erősödéséhez (Cork Declaration, 2016).

4. Innováció elősegítése

A LEADER nemcsak a hagyományok megőrzésére, hanem az új megoldások és módszerek bevezetésére is ösztönöz.

Az innováció értelmezése tág: magában foglalhatja egy új termék, technológiai folyamat, piaci stratégia vagy akár egy szervezeti forma bevezetését is, amely javítja a vidéki életminőséget.

A vidéki térségek gyakran infrastrukturális hátrányokkal küzdenek, ezért az innováció gyakran nem technológiai, hanem társadalmi jellegű – például helyi élelmiszerhálózatok, közösségi turizmus, megújuló energiahasználat, vagy kulturális örökség-alapú vállalkozásfejlesztés formájában (EU Rural Review 2020).

Az innováció előmozdítását támogatja a térségek közötti tudásmegosztás, a jó gyakorlatok átvétele, valamint az IKT-eszközök és a digitális vidékfejlesztés (Smart Villages) terjedése (Patkós 2021).

5. Integrált és ágazatközi megközelítés

A LEADER egyik kulcselve az integrált fejlesztés, amely nem egyetlen ágazatra koncentrál, hanem a gazdasági, társadalmi, környezeti és kulturális szférák közötti szinergiák erősítését célozza.

Az ágazatközi szemlélet biztosítja, hogy a fejlesztések ne egymástól elszigetelt projektek, hanem komplex, egymást kiegészítő folyamatok legyenek (pl. turizmus–kézművesség–helyi termék–környezetvédelem).

Az integráció növeli a források hatékonyságát, és segíti a helyi gazdaság diverzifikálását, amely csökkenti a vidék sebezhetőségét az egyoldalú gazdasági szerkezetből fakadó kockázatokkal szemben (Buday-Sántha, 2011).

6. Hálózatépítés

A LEADER hálózatos jellege az egyik legnagyobb hozzáadott értéke.

A hálózatépítés célja az információk, tapasztalatok és jó gyakorlatok megosztása a helyi akciócsoportok, térségek, országok és nemzetközi partnerek között. (Turek Rahoveanu, 2012)

A kapcsolatépítés nemcsak a projektek hatékonyságát növeli, hanem hozzájárul a periférikus régiók elszigeteltségének csökkentéséhez is.

Az Európai Vidékfejlesztési Hálózat (ENRD) és a Nemzeti Vidéki Hálózatok (NRN) kulcsszerepet játszanak a kommunikáció, a tanulás és a közösségi innováció elősegítésében. (G. Fekete 2013).

7. Együttműködés

Az együttműködés a hálózatépítés magasabb szintje, amely során a különböző LEADER csoportok közös projekteket valósítanak meg akár regionális, nemzeti, vagy határokon átnyúló szinten.

Ezek a projektek lehetnek tudásmegosztáson, közös marketing-tevékenységen, turisztikai útvonalak kialakításán vagy helyi termékprogramok fejlesztésén alapuló kezdeményezések.

Az együttműködések hatása túlmutat a közvetlen gazdasági eredményeken – hozzájárulnak a társadalmi tőke növekedéséhez, a regionális identitás erősítéséhez és az európai integráció mélyítéséhez (Pollermann et al., 2013).

Az Európai Bizottság értékelése szerint az együttműködés a LEADER „tanuló laboratóriuma”, amely új megoldások kidolgozását és nemzetközi tudáshálózatok kialakulását segíti elő.

3. Anyag és módszer

3.1. A vizsgált települések bemutatása

A kutatás során négy Nógrád megyei település – Berkenye, Nógrád, Szendehely és Nőtincs – fejlesztési helyzetét és közösségi kezdeményezéseit vizsgáltam, célja annak feltárása volt, hogy a LEADER szemlélet – az alulról jövő kezdeményezések, a partnerség és az innováció elve – valamint a további más vidékfejlesztési támogatási eszközök, hogyan járulnak hozzá a kis lélekszámú, de erős közösségi kohézióval rendelkező falvak megújulásához. E települések Nógrád vármegye délnyugati részén, mind a Börzsöny és a Naszály térségében helyezkednek el, ahol a helyi identitás, a közösségi együttműködés és a fenntarthatóság kulcsfontosságú szerepet játszik a térség gazdasági és társadalmi fejlődésében.

Berkenye

2. ábra: Berkenye község

(Forrás: <https://www.berkenyevendeghaz.hu>)

Berkenye község (2. ábra), a Börzsöny hegység lábánál fekszik, mintegy 13 km² területen. A település lakossága 795 fő. Földrajzi elhelyezkedése miatt Berkenye zsákfalú, egy völgyben helyezkedik el, melynek központján a Morgó-patak folyik át, és egy kis tavat is táplál. A település a Duna–Ipoly Nemzeti Park határán található, a friss hegyi levegő, a források tiszta vize és a környező erdők nyugalma vonzó mind az itt élők, mind az idelátogatók számára. A

falu története a 18. századig nyúlik vissza, amikor német ajkú telepesek érkeztek ide. A gazdaság alapját a mezőgazdaság, különösen a bogycsücsök termesztése jelenti, emellett a lakosság egy része a környező városokban dolgozik. Berkenye egy hangulatos, nyugodt település, amely ötvözi a hagyományőrzést és a fejlődést, s méltán nevezhető a „nyugalom szigetének” a Börzsöny lábánál.

Nógrád

3. ábra: Nógrád község

(Forrás: <https://nogradkozseg.hu/>)

Nógrád község (3. ábra) a megye egyik történelmi jelentőségű települése. Területe megközelítőleg 30 km², amely a környező települések közül a legnagyobbaknak számít. Lakossága 1660 fő körül alakul. A település múltja több évszázadra nyúlik vissza. A török hódoltság idején Nógrád jelentős károkat szenvedett, lakossága nagyrészt elmenekült vagy elpusztult. A 17. század végére a falu elnéptelenedett, ezért a birtokosok a Felvidékről szlovák telepeseket hívtak be, akik magukkal hozták nyelvüket, hagyományait és szokásait. A szlovák nemzetiségi örökség ma is érezhető a település kulturális életében, ünnepeiben és gasztronómiájában. Itt található a Nógrádi Vadaspark, amely 110 hektáros területen helyezkedik el. A park családi tulajdonban működik, és a természetközeli gazdálkodás példaként szolgál. Látogatói természetes élőhelyükön figyelhetik meg a térség vadon élő állatait. A vadaspark nemcsak népszerű kirándulóhely, hanem fontos ökoturisztikai és oktatási

célpont is, ahol a természetvédelem és a fenntartható gazdálkodás elvei kiemelt szerepet kapnak.

Szendehegy

4. ábra: Szendehegy község

(Forrás: <https://www.szendehegy.hu>)

Szendehegy község (4. ábra) a Börzsöny hegység északkeleti peremén, a Naszály-hegy lábánál helyezkedik el. A település két egységből áll: Szendehegyből és a hozzá tartozó Katalinpusztából, amelyeket a fő közlekedési út köt össze. A völgyekből dombhátakra felkúszó házsorok sajátos, folyamszerű településszerkezetet eredményeznek. Szendehegy területe mintegy 10 km², lakossága megközelítőleg 1620 fő. A település története a 18. század elejére nyúlik vissza. Az első német ajkú telepesek 1717-ben érkeztek a bajorországi Franken vidékéről, és eredetileg a mai Berkenye területén alapítottak falut. A túlnépesedés következtében egy részük 1753-ban átköltözött a Vác és a nagymarosi rév irányába vezető út mentére, ahol megalapították Szendehegy községet. (Hausel, 2006.) A német származású lakosság nyelvi és kulturális öröksége a mai napig érezhető a település hagyományaiban és közösségi életében. Szendehegy egyik legjelentősebb turisztikai vonzereje a Katalinpusztai Kirándulóközpont és a Gyadai tanösvény, amelyek a Duna–Ipoly Nemzeti Park részeként működnek. A természetjárók körében népszerű helyszín jól kiépített sétaútvonalakkal, interaktív tanösvénnyel és családbarát létesítményekkel várja a látogatókat. A

kirándulóközpont hozzájárul a környezeti neveléshez és a fenntartható turizmus fejlesztéséhez is.

Nőtincs

5. ábra: Nőtincs község
(Forrás: <https://bteleader.hu>)

Nőtincs község (**5. ábra**) Nógrád vármegye délnyugati részén, a Naszály-hegy lábánál, festői természeti környezetben helyezkedik el. A települést a Cserhát lankái és a Naszály vonulatai ölelik körbe, amelyek meghatározzák a község jellegzetes dombvidéki tájképét. Nőtincs területe megközelítőleg 20 km², lakossága mintegy 1170 fő. A település története több mint ezer évre nyúlik vissza. Nőtincs napjainkban is megőrizte hagyományos falusias jellegét, miközben folyamatosan fejlődik. A rendezett településszerkezet, a megújult közterületek és a természeti környezet harmóniája vonzó lakó- és kirándulóhelyet teremtett. A község gazdasági életében a szolgáltatások, a turizmus és a kisebb mezőgazdasági tevékenységek egyaránt jelen vannak. A község legfőbb turisztikai látványosságai közé tartozik a Seholsziget Élmenypark, amely családok és iskolai csoportok számára kínál szórakoztató, ugyanakkor természetközeli programokat. Emellett a Nőtincsi-tó a horgászat, a vízi pihenés és a természetjárás kedvelt célpontja. A település közvetlen környezete jól kiépített kiránduló- és kerékpárutakkal kapcsolódik a Duna–Ipoly Nemzeti Park területeihez, így a természetkedvelők számára ideális kiindulópontot jelent.

3.2. Alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás célja az volt, hogy átfogó képet nyújtson Berkenye, Nógrád, Szendehely és Nőtincs településeinek helyi fejlesztési folyamatairól, különös tekintettel a LEADER program által biztosított lehetőségekre és a térségi együttműködések szerepére. A vizsgálat két egymást kiegészítő módszertani pillérré épült: a mélyinterjúkra és a települési szintű adatgyűjtésre.

1. Mélyinterjúk készítése

A kvalitatív kutatás során félig strukturált interjúkat készítettem a négy település önkormányzatának vezetőivel, a helyi civil szervezetek képviselőivel, valamint meghatározó szerepet betöltő helyi vállalkozókkal és hangadó személyekkel.

Az interjúk célja az volt, hogy feltárják a résztvevők nézőpontját a LEADER program és a térségi együttműködések helyi hatásairól, különös tekintettel a gazdasági, társadalmi és turisztikai fejlesztésekre.

Az interjúalanyok részletesen beszéltek arról, milyen eredményeket hozott a LEADER támogatás a közösség életében, hogyan segítette a helyi vállalkozások megerősödését, illetve miként formálta a települések közötti kapcsolatokat. A beszélgetések során kirajzolódott az is, hogy a résztvevők hogyan ítélik meg a jövőbeni partnerségek, fejlesztések és közösségi programok megvalósításának lehetőségeit és realitását.

A személyes hangvételi interjúk lehetőséget adtak arra, hogy ne csak statisztikai, hanem társadalmi és érzelmi szinten is megérthető legyen a helyi közösségek fejlődési dinamikája.

2. Adatgyűjtés és helyzetelemzés

A kutatás második pillére a négy vizsgált település – Berkenye, Nógrád, Nőtincs és Szendehely – gazdasági, demográfiai adatainak feldolgozására épült. A közösségi és önkormányzati fejlesztéseket, valamint a helyi infrastrukturális adottságokat vizsgáltam. Külön figyelmet fordítottam arra, hogy feltérképezsem a LEADER program keretében megvalósult fejlesztéseket, azok gazdasági hatását és hosszú távú fenntarthatóságát. A kutatás ugyanakkor nem kizárólag a LEADER forrásokra koncentrált: más uniós és hazai támogatási formák elemzése is megtörtént annak érdekében, hogy átfogó képet kapjunk a térség fejlesztéspolitikai aktivitásáról.

Ennek keretében áttekintésre kerültek az alábbi főbb programok:

- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) – az önkormányzati infrastruktúra-fejlesztések, közösségi terek, energetikai korszerűsítések és közlekedésfejlesztési beruházások tekintetében;
- Vidékfejlesztési Program (VP) – a mezőgazdasági vállalkozások, erdőgazdálkodás, helyi termékfejlesztés és falusi turizmus támogatási rendszere;
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) – helyi kis- és középvállalkozások technológiai fejlesztései és vállalkozásfejlesztési pályázatait;
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) – közösségfejlesztési, szociális és oktatási projektek, amelyek a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózását és a humán tőke erősítését szolgálták.

A vizsgálat során a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), az EMIR-pályázati adatbázis, valamint az önkormányzati fejlesztési beszámolók adatai szolgáltatták a főbb empirikus alapokat.

Az adatok és interjúk együttes értelmezése révén sikerült komplex képet alkotni arról, hogy a térség települései milyen mértékben képesek kihasználni a rendelkezésükre álló forrásokat, és hogyan tudják összehangolni fejlesztési stratégiáikat a közösségi célokkal.

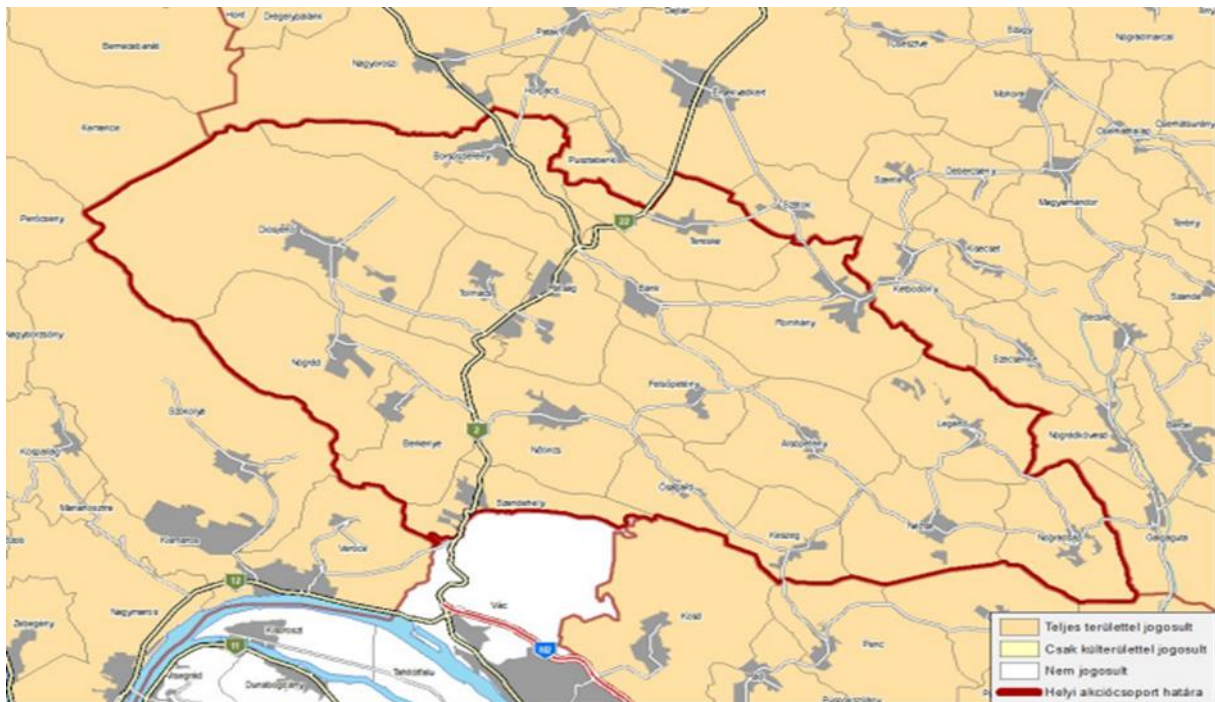
A kutatás hitelességét és mélységét jelentősen növelte, hogy helyi lakosként napi szinten tapasztalom a térség gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatait. A személyes ismeretségek és bizalmi viszonyok lehetővé tették, hogy az interjúalanyok nyíltan és őszintén osszák meg véleményüket, ezáltal a kutatás nemcsak dokumentálta, hanem valóban megértette a térség közösségi működését és fejlesztési irányait.

4. Eredmények és értékelésük

4.1. A Börzsöny Térsége Egyesület részletes elemzése

A Börzsöny Térsége Egyesület (BTE) a rétsági járás 18 települését lefedő (6. ábra), széles körű partnerségen alapuló helyi akciócsoport, amely meghatározó szerepet tölt be a Nyugat-Nógrád térség vidékfejlesztési és gazdasági együttműködéseinek koordinálásában. A szervezet 343,29 km²-es működési területe és több mint 21 000 fős lakossága olyan kritikus tömeget biztosít, amely lehetővé teszi a LEADER program alapelvein nyugvó fejlesztési stratégia hatékony megvalósítását.

6. ábra: Börzsöny Térsége Egyesület által lefedett terület
(Forrás: BTE Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020)

A térség földrajzilag és társadalmilag egységes karakterű, amelyet az aprófalvas településszerkezet, a hagyományos vidéki életforma, valamint az erős közösségi és gazdasági összetartozás jellemez. A BTE működését e térségi sajátosságokhoz igazítva alakította ki, figyelembe véve a helyi gazdaság korlátait, a demográfiai kihívásokat, valamint a természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosításának igényét.

A szervezet küldetése, hogy elősegítse a Nyugat-Nógrád térség gazdasági, társadalmi és környezeti felzárkózását, miközben biztosítja a helyi közösségek számára az önszerveződés, az identitásmegőrzés és a helyi gazdaságfejlesztés lehetőségét. A kohéziós és partnerségi szemlélet jegyében a BTE a köz-, magán- és civil szféra együttműködésére épít, a fejlesztési források hatékony és célzott felhasználása érdekében.

Szervezeti működés és döntéshozatal

Az Egyesület felépítése a LEADER elveknek megfelelően demokratikus, több szintű döntéshozatali rendszerrel működik.

A Közgyűlés az Egyesület legfőbb döntéshozó szerve, amely a stratégiai irányokat, fejlesztési prioritásokat és pénzügyi kereteket határozza meg. Az Elnökség a mindennapi irányításért és operatív döntésekért felel, míg a Felügyelő Bizottság a szervezet működésének átláthatóságát és jogszerűségét ellenőrzi.

A Munkaszervezet az adminisztratív és projektmenedzsment-feladatokat látja el, biztosítva a pályázati és fejlesztési folyamatok gördülékeny lebonyolítását. A döntéshozatalban érvényesül a partnerség, az átláthatóság és a közösségi részvétel elve, amely garantálja, hogy a projektek valóban a helyi igényeket szolgálják.

Fejlesztéspolitikai célok és stratégiai irányok

A BTE célrendszere a fenntartható fejlődés, a térségi versenyképesség növelése és a helyi közösségek megerősítése köré szerveződik. A stratégiai prioritások között kiemelt szerepet kapnak az alábbi területek:

- Gazdasági innováció és vállalkozásfejlesztés: a térségi mikro- és kisvállalkozások technológiai fejlesztése, piacra jutásuk segítése, helyi termékek és szolgáltatások hálózatosítása.
- Turisztikai attrakciók fejlesztése: a Börzsöny természeti és kulturális értékeire építve a térség turisztikai vonzerejének növelése, különös tekintettel a természetközeli és ökoturisztikai fejlesztésekre.
- Közösségfejlesztés és hagyományőrzés: a helyi kulturális örökség, kézműves hagyományok és közösségi rendezvények támogatása, amelyek hozzájárulnak a társadalmi kohézióhoz.
- Humán erőforrás-fejlesztés: a hiányszakmákban történő képzések, felnőttképzési programok és fiatalok helyben tartását célzó kezdeményezések előmozdítása.

- Környezet- és természetvédelem: a megújuló energiaforrások alkalmazásának ösztönzése, valamint a táj- és élővilág megőrzésére épülő fenntartható vidékfejlesztési modellek elterjesztése.

Térségi jelentőség és LEADER alapú partnerség

A Börzsöny Térsége Egyesület térségi szinten meghatározó integrátor szerepet tölt be, amely képes összehangolni a kistelepülések fejlesztési törekvéseit és forrásfelhasználását. Az aprófalvas településszerkezet miatt a térség önállóan kevésbé lenne képes életképes projekteket megvalósítani, azonban az Egyesület koordináló és forráselosztó szerepe révén a fejlesztések térségi szinten szinergiát teremtenek.

A LEADER megközelítés – amely a „helyi kezdeményezésekre épülő vidékfejlesztés” elvét követi – lehetőséget biztosít arra, hogy a helyi lakosok, vállalkozások és önkormányzatok együttesen határozzák meg a fejlődés irányát. A BTE működésében ez a partnerség a gyakorlati szinten is megvalósul, hiszen az egyesület tagjai közösen alakítják ki a Helyi Fejlesztési Stratégiát (HFS), és aktívan részt vesznek annak végrehajtásában.

Kihívások és fejlesztési irányok

A BTE által lefedett térség legnagyobb kihívásai közé tartozik a fiatal népesség elvándorlása, a munkahelyhiány, valamint a helyi vállalkozások korlátozott tőkeereje. E problémák kezelése érdekében az Egyesület kiemelten kezeli a helyi gazdaság élénkítését, a kisvállalkozások támogatását, valamint a helyben történő foglalkoztatás bővítését.

A jövőbeni fejlesztések fókuszában várhatóan a zöldgazdasági és turisztikai innovációk állnak, amelyek egyszerre szolgálják a gazdasági növekedést és a környezeti fenntarthatóságot.

Elmondható, hogy a Börzsöny Térsége Egyesület komplex, többdimenziós fejlesztési tevékenységet végez, amelyben a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok egységet alkotnak. Működése példaként szolgálhat más vidéki térségek számára is, mivel a helyi közösségek megerősítésén, a partnerségen és a fenntarthatóságon alapul. A BTE szerepe ezért nem csupán forráselosztó, hanem stratégiaalkotó, közösségépítő és identitásformáló is, amely hosszú távon biztosítja a Börzsöny térségének élhetőségét és fejlődőképességét.

4.2. A BTE forráselosztásának és fejlesztési irányainak elemzése a vizsgált településeken

A Börzsöny Térsége Egyesület (BTE) által megvalósított fejlesztési programok forráselosztása jól tükrözi az egyesület LEADER szemléletű fejlesztési stratégiáját, amely a helyi erőforrásokra, közösségi együttműködésekre és a mikro-vállalkozások támogatására épül. A 2023-as adatok alapján az összesen több mint 390 millió forintos fejlesztési keret döntő hányadát a mikrovállalkozások fejlesztése és a településkép megőrzése célterületek kapták.

1. A forráselosztás általános szerkezete

A teljes fejlesztési keret 55%-át (217 millió Ft) a mikrovállalkozások fejlesztésére fordították, amely a helyi gazdaság motorját jelenti. Ezt követi a településkép megőrzése (94,7 millió Ft) és a szálláshelyek és turisztikai szolgáltatások fejlesztése (43,4 millió Ft).

A többi intézkedés – mint a helyi termékek egységes megjelenése, civil szervezetek támogatása, valamint a térfigyelő rendszerek kiépítése – kisebb arányban részesültek, de fontos kiegészítő szerepet töltenek be a térség fenntartható fejlődésében.

2. Településenkénti elemzés

Berkenye:

A település a településkép megőrzése jogcím keretében 7,5 millió Ft támogatásban részesült, valamint további 499 ezer Ft-ot kapott térfigyelő rendszer kiépítésére.

Ez a fejlesztési irány a falu kulturális és közösségi tereinek megújítását célozza, hozzájárulva Berkenye rendezett, turisztikailag is vonzó faluképének megőrzéséhez.

Bár közvetlen gazdaságélénkítő vagy turisztikai projekt nem valósult meg, a támogatások a lakhatási környezet minőségének javításán keresztül közvetetten erősítik a település megtartóerejét.

Nógrád:

A táblázatban Nógrád közvetlenül nem szerepel támogatottként, azonban a település fejlesztései a korábbi években, főként a turisztikai infrastruktúra és az örökségvédelem területén valósultak meg (pl. vár környékének rendezése, templomfelújítás).

A jelenlegi időszakban Nógrád inkább térségi szinten kapcsolódik a BTE projektjeihez, különösen a turisztikai desztinációk összekapcsolásában, ahol a vár és a történelmi helyszínek a térség arculatának kulcselemei.

Nőtincs:

Nőtincs a legjelentősebb kedvezményezett a négy település közül, hiszen több támogatási célterületen is megjelent.

A mikrovállalkozások fejlesztésére 33 millió Ft-ot nyert el, a helyi termékek térségi megjelenésére további 19,9 millió Ft-ot, a településkép megőrzésére 7,5 millió Ft-ot, valamint a térfigyelő rendszer kiépítésére 921 ezer Ft-ot.

Ezek a fejlesztések komplexen járulnak hozzá a település fejlődéséhez. A vállalkozásfejlesztési támogatások a helyi szolgáltatások modernizálását és bővítését tették lehetővé, míg a termék- és településarculati fejlesztések a Nőtincset jellemző ökoturisztikai és gasztronómiai vonzerőt erősítették. A forrásfelhasználás szerkezete azt mutatja, hogy Nőtincs célzottan a fenntartható turizmus és a helyi gazdaság diverzifikációja felé mozdult el.

Szendehely:

Szendehely 4,99 millió Ft támogatást kapott településkép megőrzésére, valamint 921 ezer Ft-ot térfigyelő rendszer kiépítésére.

A támogatások célja a közterületek és közösségi infrastruktúra fejlesztése, amely a település rendezett arculatát és biztonságát szolgálja. A forráselosztás arányaiból jól látható, hogy Szendehely a közösségi életminőség javítására koncentrált, nem pedig vállalkozás- vagy turizmusfejlesztési projektekre.

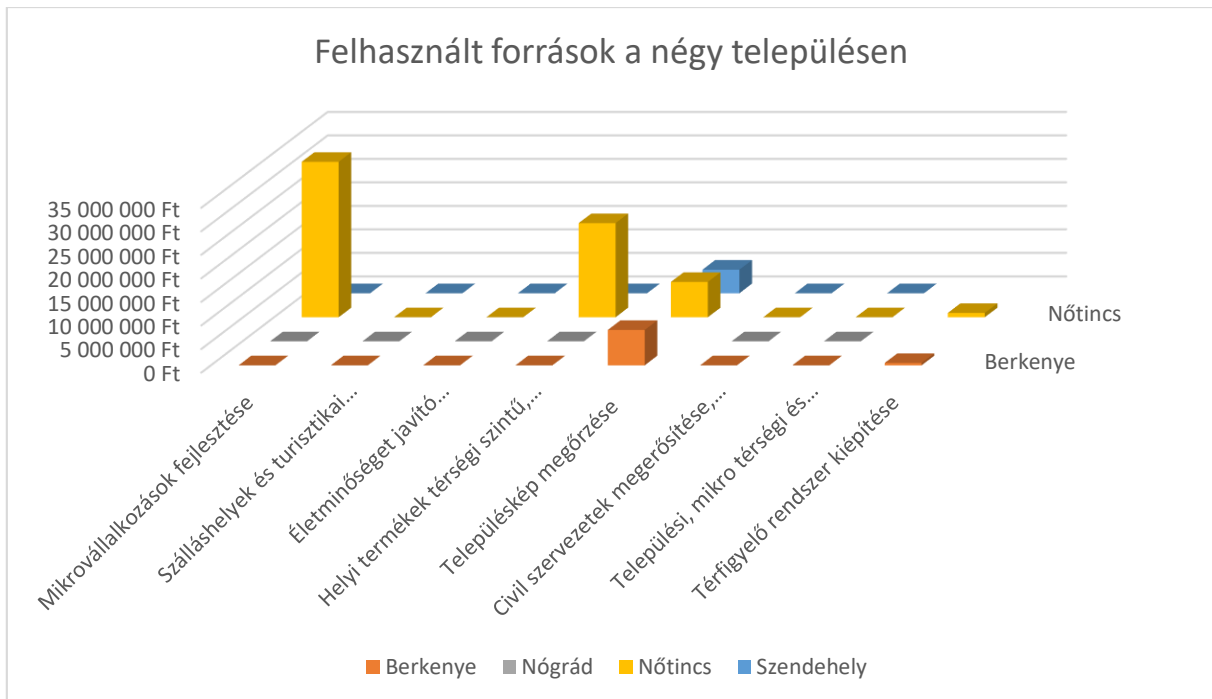
3. Tematikus elemzés

A négy település forrásfelhasználása (7. **ábra**) alapján megállapítható, hogy: a településkép megőrzése jogcím a legszélesebb körben elérhető volt a kisebb települések számára, mivel ez a helyi infrastruktúra és kulturális örökség védelmét célozta.

A mikrovállalkozás-fejlesztés forrásai elsősorban a térség gazdasági központjaiban (pl. Nőtincs) koncentráálódtak, ahol nagyobb a piaci aktivitás és a vállalkozói hajlandóság.

A helyi termékek és arculati fejlesztések révén a térség identitása és önálló jellege erősödött. A térfigyelő rendszerek kiépítése a települések biztonságérzetének javítását szolgálta, amely közvetlenül hozzájárul a lakosság életminőségének növeléséhez.

7. ábra: Felhasznált források a négy településen
(Forrás: Saját szerkesztés, BTE adatai alapján)

4.3. A LEADER forrásokon túli fejlesztések – Széchenyi Terv Plusz és Széchenyi 2020 programok elemzése

A vizsgált települések – Berkenye, Nógrád, Nőtincs és Szendehely – nem csupán a Börzsöny Térsége Egyesület (BTE) LEADER programjaiban vettek részt, hanem jelentős fejlesztési forrásokhoz jutottak a Széchenyi Terv Plusz, a Széchenyi 2020, valamint a Vidékfejlesztési Program (VP 2020) keretében is.

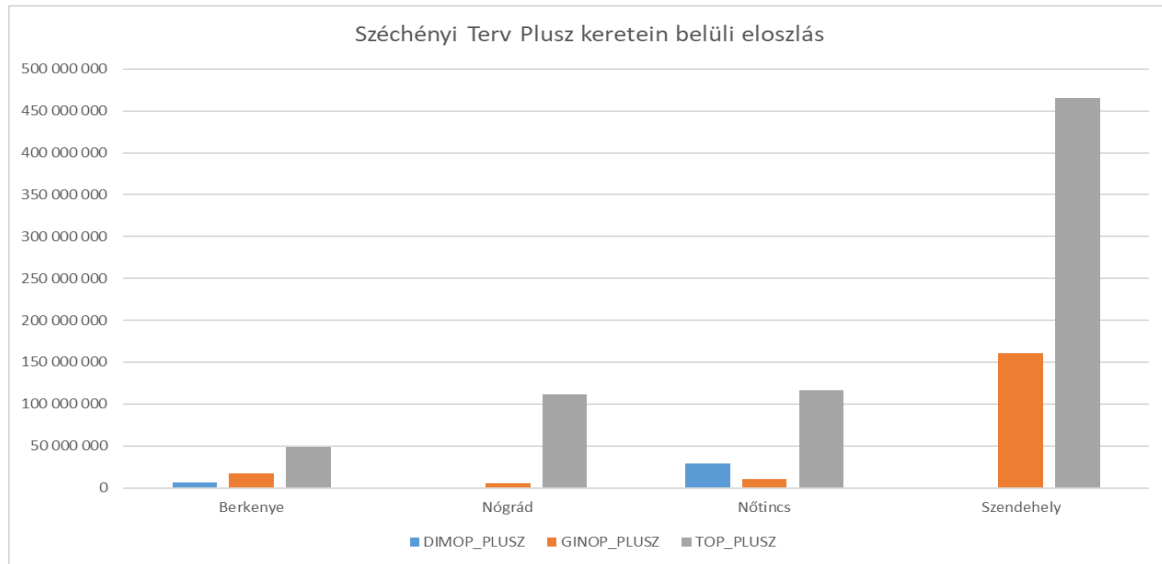
Ezek a programok a hazai és uniós fejlesztéspolitika integrált elemei, melyek a gazdasági növekedés, a közszolgáltatások fejlesztése, valamint az élhető vidéki térségek megőrzésének céljait szolgálják. A LEADER program kiegészítéseként a Széchenyi Terv pályázatok lehetőséget adtak nagyobb infrastrukturális beruházások, gazdaságfejlesztési és közösségi programok megvalósítására, így átfogóbb képet adnak a térség fejlesztési dinamikájáról.

Széchenyi Terv Plusz (2021–2027) forrásfelhasználás elemzése

A Széchenyi Terv Plusz programon keresztül a négy település összesen több mint 1 milliárd forintnyi támogatáshoz jutott, amelyet különböző operatív programokon keresztül (DIMOP_PLUSZ, GINOP_PLUSZ, TOP_PLUSZ) hasznosítottak (8. ábra).

A forráseloszlásból jól látszik, hogy a legnagyobb fejlesztési aktivitás Szendehegy és Nőtincs esetében tapasztalható.

8. ábra: Széchenyi Terv Plusz keretein belüli támogatások megoszlása
(Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)

Berkenye a három forrásból összesen mintegy 71 millió forintot nyert el, főként a GINOP_PLUSZ (Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program) és TOP_PLUSZ (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program) pályázatokon keresztül. Ezek a fejlesztések jellemzően turisztikai infrastruktúra-fejlesztést, energiahatékonysági beruházásokat és helyi vállalkozások modernizálását célozták.

Nógrád mintegy 116 millió forintot nyert, döntően a TOP_PLUSZ programból. Ez a forrás a település közszolgáltatásainak, közterületeinek, valamint a történelmi örökség védelmének fejlesztését segíthette elő. A korábbi turisztikai célú beruházások (Nógrádi vár, kulturális útvonalak) e források révén bővíthettek.

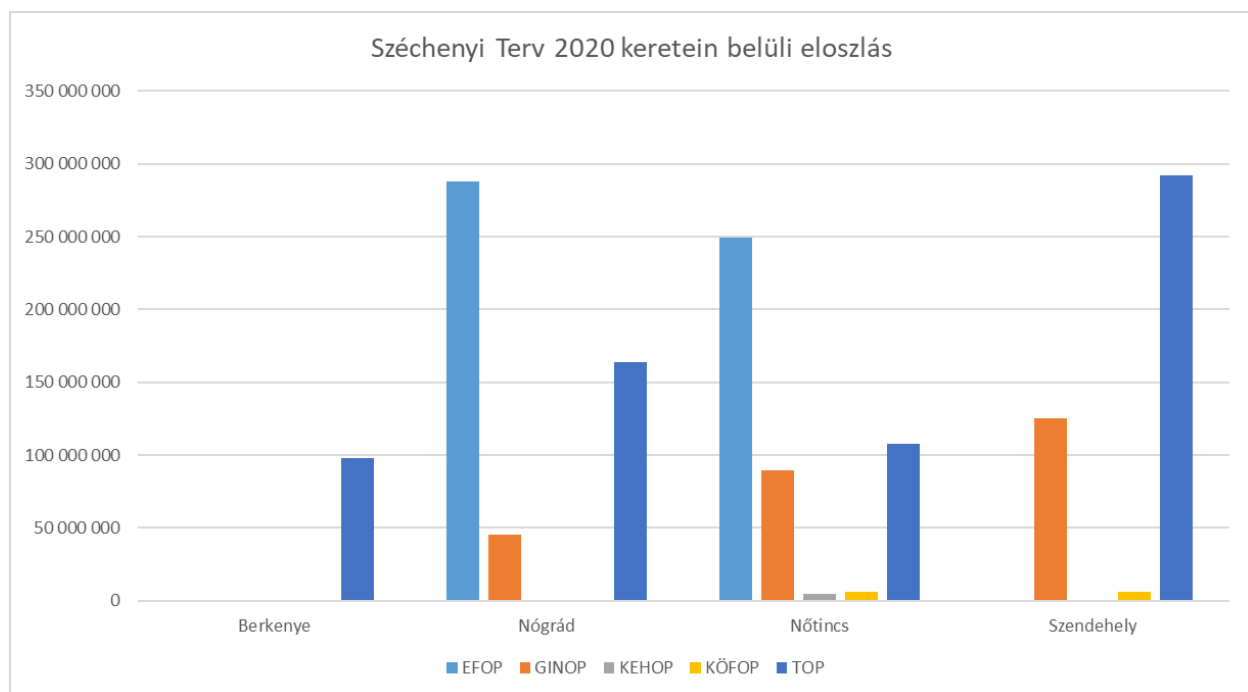
Nőtincs az egyik legaktívabb kedvezményezett, amely több mint 155 millió forint forrást nyert el. A DIMOP_PLUSZ és TOP_PLUSZ forrásokból megvalósított fejlesztések célja az önkormányzati infrastruktúra korszerűsítése, turisztikai szolgáltatások bővítése, valamint helyi közösségi terek fejlesztése volt.

Szendehely kiemelkedően magas, több mint 625 millió forintos támogatásban részesült. A források elsősorban a GINOP_PLUSZ és TOP_PLUSZ programokból származnak, melyek célja a település gazdasági bázisának megerősítése, infrastruktúra-fejlesztések, valamint környezetvédelmi beruházások megvalósítása volt. A támogatás nagyságrendje a járás egyik legnagyobb projektportfólióját jelzi.

Széchenyi Terv 2020 (2014–2020) forrásfelhasználás elemzése

A korábbi, 2014–2020-as fejlesztési ciklusban a négy település szintén aktívan részt vett a Széchenyi 2020 program pályázataiban. A legnagyobb hangsúlyt ekkor az EFOP, GINOP, és TOP források kapták (9. ábra), amelyek az oktatás, a társadalmi felzárkóztatás, valamint a gazdaságfejlesztés céljait szolgálták.

9. ábra: Széchenyi Terv 2020 keretein belüli támogatások megoszlása
(Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)

Berkenye esetében a legjelentősebb fejlesztés a TOP program keretében valósult meg (98 millió Ft), amely a településkép és közösségi infrastruktúra fejlesztését támogatta.

Nógrád több forrásból is részesült: az EFOP programon keresztül (288 millió Ft) a szociális szolgáltatások, oktatási programok és közösségfejlesztés támogatása történt, míg a TOP program (163 millió Ft) a település infrastrukturális és turisztikai fejlesztéseit segítette.

Nőtincs szintén több operatív programban vett részt: az EFOP (249 millió Ft) és a GINOP (89 millió Ft) keretében vállalkozásfejlesztési és társadalmi felzárkóztatási projektek valósultak meg, míg a KÖFOP és TOP programok további mintegy 118 millió forinttal járultak hozzá az önkormányzati kapacitások fejlesztéséhez.

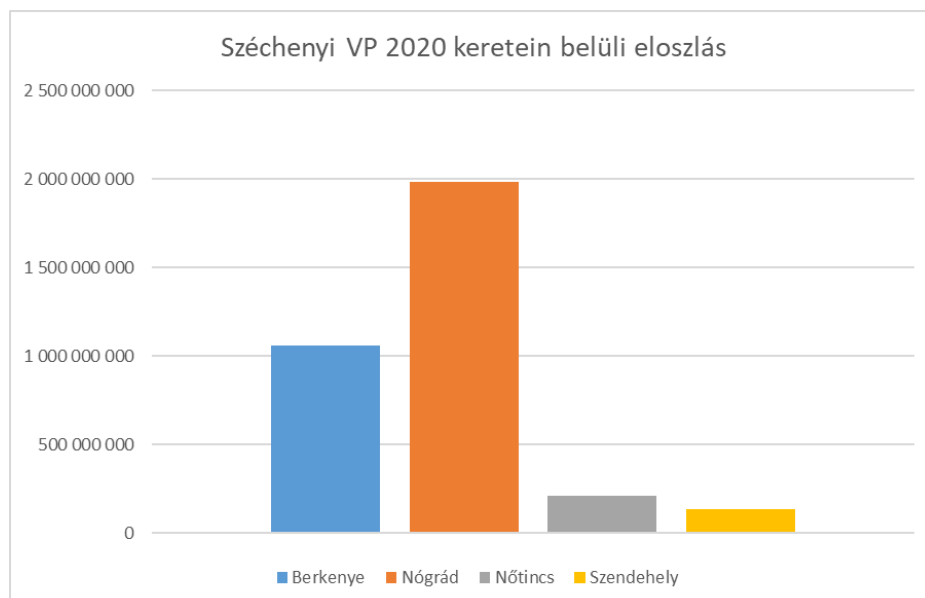
Szendehely a legnagyobb nyertes a Széchenyi 2020 programban, hiszen több mint 420 millió forintot hasznosított, különösen a GINOP és TOP forrásokból. A fejlesztések a közlekedési infrastruktúra, energetikai korszerűsítések, valamint települési arculatfejlesztés területén valósultak meg.

Vidékfejlesztési Program 2020 (VP 2020) eredményei

A VP 2020 program a mezőgazdasági és vidékfejlesztési célú beruházásokat támogatta.

A négy település közül Nógrád részesült a legmagasabb összegű támogatásban, több mint 1,98 milliárd forinttal, amely döntően agrárgazdasági fejlesztések, mezőgazdasági infrastruktúra és helyi termelők beruházásai révén valósult meg (**10. ábra**).

10. ábra: Széchenyi VP 2020 keretein belüli elosztás
(Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)

Berkenye is kiemelkedő, 1,05 milliárd forintos támogatást kapott, amely a helyi mezőgazdasági vállalkozások modernizálására és a biogazdálkodás fejlesztésére irányult.

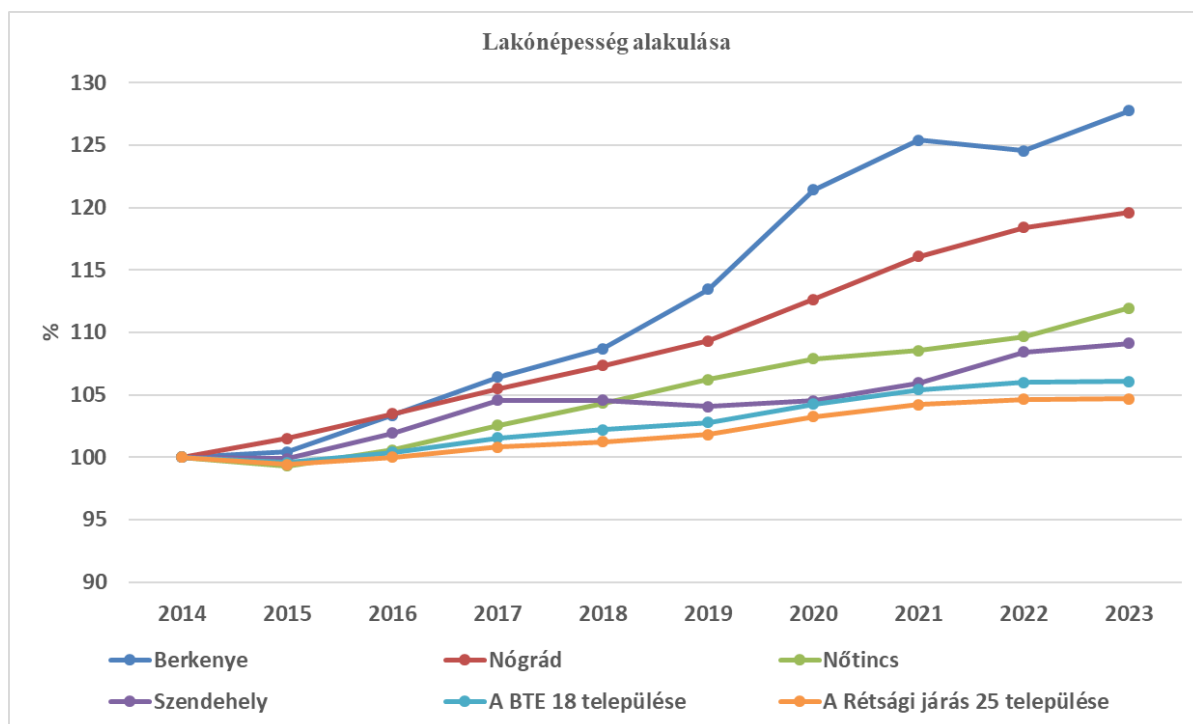
Nőtincs (214 millió Ft) és Szendehely (135 millió Ft) esetében a VP források a kisüzemi fejlesztéseket, eszközbeszerzést és termelési hatékonyság-növelést segítették.

4.4. A Népességváltozás és a Fejlesztéspolitikai Beavatkozások összefüggései a Börzsöny Térségében

Általános demográfiai trendek és fejlesztési jelentőségük

A vizsgált tízéves időszakban (11. ábra) valamennyi településen növekedett a népesség (2014 év a 100 %). A legdinamikusabb bővülés Berkenyén (+27,7%) és Nógrádon (+19,6%) figyelhető meg, míg Nőtincs (+11,9%) és Szendehely (+9,1%) stabil, mérsékelt emelkedést mutat. A BTE 18 településének közössége 6,1%-kal, a Rétsági járás egész területe pedig 4,7%-kal növelte lakosságát.

11. ábra: Népesség alakulása a Rétsági járásban, a BTE településein és a négy településen (Forrás: Saját szerkesztés, *KSH* (2014-2023) adatok alapján)

Ez a tendencia vidékfejlesztési szempontból kiemelt jelentőségű, mivel a vidéki térségekben a népesség növekedése a helyi életfeltételek javulását, a gazdasági aktivitás erősödését és az elvándorlás mérséklődését jelzi.

A növekedés egyben azt is mutatja, hogy a térség növekvő népességmegtartó képességgel rendelkezik – ez pedig a fejlesztéspolitikai beavatkozások egyik legfontosabb indikátora.

A növekedés háttérében álló vidékfejlesztési folyamatok

A 2014–2023 közötti években több olyan fejlesztés valósult meg, amelyek közvetlenül vagy közvetve hozzájárultak a lakosság megtartásához és gyarapodásához.

Ezek közül kiemelhetők:

- Infrastrukturális fejlesztések: közúthálózat-javítások, közműfejlesztések, közösségi és szolgáltató épületek korszerűsítése.
- Gazdaságfejlesztés: helyi vállalkozások támogatása, turisztikai fejlesztések, agrármodernizáció és a helyi termékek piacra jutásának segítése.
- Közösségi élet erősítése: faluházak, sport- és kulturális terek fejlesztése, civil szervezetek aktivitásának támogatása.
- Pályázati források hatása: a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP), a LEADER és a Magyar Falu Program keretében elnyert támogatások jelentős népességmegtartó hatással bírtak.
- A TOP-források révén javult a közszolgáltatások minősége (pl. oktatási, egészségügyi, szociális infrastruktúra).
- A LEADER-projektek ösztönözték a helyi gazdasági diverzifikációt és a mikrovállalkozások megerősödését.
- A Magyar Falu Program hozzájárult a lakhatási feltételek, közlekedés és települési arculat javításához.

Ezek az intézkedések nemcsak fizikai értelemben fejlesztették a településeket, hanem erősítették a közösségi identitást is, ami a helyben maradás egyik kulcstényezője.

A COVID–19 járvány hatása (2020–2021)

A 2020–2021-es időszak különleges pontja a vizsgálatnak, hiszen a világjárvány gazdasági és társadalmi szinten egyaránt kihívást jelentett. Országosan sok térségben megtorpant a népességnövekedés, azonban a Rétsági járás településein nem figyelhető meg csökkenés, sőt, több helyen további emelkedés történt (pl. Berkenye, Nógrád).

A járvány hatásai vidékfejlesztési szempontból kettősek voltak:

- Egyrészt a korlátozások és bizonytalanságok miatt felértékelődött a vidéki életforma, a tágasabb, egészségesebb környezet, és a nagyobb önellátási lehetőségek.
- Másrészt a távmunka és digitális munkavégzés terjedése lehetővé tette, hogy a városi munkavállalók vidékre költözzenek.

A helyi közösségek gyors alkalmazkodása és a korábban kiépített infrastrukturális fejlesztések (pl. internet-hozzáférés, digitális ügyintézés) segítették a térséget abban, hogy ne szenvedjen demográfiai visszaesést.

A COVID-időszak tehát nem megtorpanást, hanem új típusú vidéki reneszánszot hozott a térség számára.

Településszintű fejlesztési értékelés

Berkenye

Berkenye 27,7%-os növekedése egyértelműen a térség egyik legsikeresebb példája. A település vonzerőt teremtett a betelepülők számára, ami a jó elérhetőségnek, a lakhatási lehetőségek bővülésének és a fejlesztési programok hatásának köszönhető.

Nógrád

Nógrád 19,6%-os növekedése kiegyensúlyozott fejlődést jelez. A fenntartható növekedés mögött a helyi gazdasági aktivitás bővülése és a közösségi infrastruktúra fejlesztése állhat. Ez stabil alapot biztosít a jövőbeli fejlesztések számára.

Nőtincs

Nőtincs mérsékelt, de folyamatos növekedése a helyi gazdasági és társadalmi stabilitás eredménye. A település megőrizte népességét, ami az ingázási lehetőségek, a közlekedési fejlesztések és a lakhatási környezet javulásának köszönhető.

Szendehely

Szendehelyen a növekedés üteme visszafogottabb, de egyenletes. A település esetében a belső migráció és a helyi megtartóerő növekedése jellemző, amelyet a folyamatos, kisebb volumenű fejlesztések támasztanak alá.

Térségi összefüggések

A BTE 18 és a Rétsági járás 25 településének növekedése régiós szinten is pozitív tendenciát mutat. A fejlesztési együttműködések, közös pályázatok és térségi tervezés hatása abban érhető tetten, hogy:

- a növekedés nem egy-egy központi településre korlátozódik, hanem egyenletesen oszlik meg a térségben,
- a fejlesztések koordináltan erősítették a helyi infrastruktúrát, gazdaságot és közösségi életet,
- a térség ellenállóbbá vált a demográfiai és gazdasági sokkokkal szemben.

Összegzés és következtetések

A 2014–2023 közötti időszakban a Rétsági járás és települései példászerű fejlődési pályát mutattak.

A növekedés és a fejlesztések összefonódása bizonyítja, hogy a tudatosan felépített, több szinten működő vidékfejlesztési politika képes tartós népességmegtartó és növekedési hatást kiváltani.

A települések sikeresen használták fel a pályázati forrásokat a helyi életfeltételek javítására.

A COVID-időszak alatt is megőrizték stabilitásukat, sőt, több helyen a városi elvándorlás miatt népességnyeresség történt.

A fejlődés fenntarthatóságát a továbbiakban a gazdasági diverzifikáció, a fiatal családok letelepedésének ösztönzése, valamint a digitális és közösségi infrastruktúra fejlesztése biztosíthatja.

4.5. Interjúk feldolgozása

4.5.1. Polgármesterekkel, civil szervezett képviselőivel, hely vállalkozókkal történt interjúk összegzése

A Börzsöny kapuját alkotó települések – Nőtincs, Berkenye, Nógrád és Szende hely – az elmúlt évtizedben egységes, ugyanakkor településspecifikus fejlődési irányt vettek. A vidékfejlesztés, a népességmegtartás és a közösségi együttműködés mindegyik községben meghatározó szerepet kapott. A térség adottságai – a Börzsöny közelsége, a főváros és a Dunakanyar elérhetősége, valamint a természeti környezet és a kulturális hagyományok – kiváló alapot teremtettek arra, hogy a LEADER, illetve más nemzeti és uniós fejlesztési programok a helyi szükségletekhez igazítva valósuljanak meg.

Nőtincs – a családbarát, fejlődő és megújuló település

Nőtincs földrajzi fekvése a térség egyik legjelentősebb versenyelőnye. A község közel van Vác városához és Budapesthez, ugyanakkor megőrizte falusias, természetközeli jellegét. Ez a kettősség tette Nőtincset vonzóvá azok számára, akik a nagyvárosi élet nyüzsgéséből a nyugalmas, biztonságos környezetbe vágytak. A COVID-járvány időszaka különösen felértékelte ezt a szerepet: sok fiatal család költözött a településre, ami a helyi intézmények leterheltségében is megmutatkozott – az iskola tanulólétszáma három év alatt több mint 20%-kal emelkedett, az óvoda pedig 2026-ban újabb csoport indítását tervezi.

A településvezetés célja nemcsak a lakosságszám növelése, hanem az életminőség emelése is. Ennek érdekében a fejlesztések több területet is lefednek:

- infrastrukturális beruházások (bölcsőde kialakítása, utak felújítása, kommunális géppark fejlesztése),
- energiahatékonysági projektek (napelemek, hőszivattyúk, klímarendszerek),
- turisztikai és közösségi beruházások (vendégház fejlesztése, tóparti rendezvények, kamerarendszer kiépítése),
- civil és közösségi aktivitás erősítése pályázati támogatásokkal.

A pályázati források nemcsak az önkormányzati fejlesztéseket tették lehetővé, hanem hozzájárultak a népességmegtartó erő növeléséhez is. A helyi civil szervezetek, mint a Nőtincsi Kulturális Egyesület, a Sportegyesület vagy a Pulzus Alapítvány, aktív közösségformáló

szerepet töltenek be, miközben vállalkozók és lakosok rendszeresen részt vesznek társadalmi munkákban, szemétszedésekben és rendezvények támogatásában.

Nőtincs tehát a helyi közösség, a fiatal családok és az innovatív fejlesztéspolitika egyensúlyára épít, ami a jövőben is stabil alapot ad a fenntartható fejlődéshez.

Berkenye – hagyományőrző és közösségi fejlesztések mintaképe

Berkenye Nógrád megye délnyugati részén, a Börzsöny lábánál található, mindössze 599 fős kis közösséggel. A település történelmi múltja, a 18. században betelepült német ajkú lakosság kulturális öröksége, valamint a falusias életmód ma is meghatározza identitását és fejlesztési stratégiáját.

A LEADER program keretében Berkenye több olyan projektet is megvalósított, amelyek a helyi értékek megőrzését és azok gazdasági hasznosítását szolgálják. A falumúzeum fejlesztése, a közösségi terek felújítása, valamint a biogyümölcs-termeléshez kapcsolódó helyi termékprogramok mind a fenntartható vidéki életmódot erősítik.

A Szent Anna Fogadó és a helyi gazdák összefogása mintaszerű példát mutat a mikro-szintű, közösségi alapú fejlesztések sikerére. Ezek a kezdeményezések nemcsak gazdasági előnyöket teremtenek, hanem társadalmi tőkét is építenek: erősítik a helyi közösséget, ösztönzik a fiatalokat a helyben maradásra, és hosszú távon a falu kulturális életét is fenntartják. Berkenye példája igazolja, hogy a kistelepülések fejlődésének motorja nem a méret, hanem a közösségi együttműködés és az identitásra épülő fejlesztéspolitika.

Nógrád – történelmi örökség, turizmus és gazdasági megújulás

Nógrád község a térség egyik történelmi központja, a híres Nógrádi várral és annak kulturális környezetével. A település a LEADER programban nem vett részt aktívan, ugyanakkor jelentős fejlesztéseket valósított meg a Széchenyi 2020 és a Széchenyi Terv Plusz (2021–2027) keretében. Ezek a programok lehetővé tették, hogy a település a turizmus, a kulturális örökségvédelem és a gazdaságfejlesztés területén párhuzamosan hajtsa végre modernizációs projekteket.

A Széchenyi Terv forrásaiból a várdomb és a környező turisztikai infrastruktúra fejlesztése, a gyalogos útvonalak és látogatóterek kialakítása, valamint helyi gasztronómiai és kézműves

programok valósultak meg. Emellett a Nógrádi Vadaspark és az agrárvállalkozások számára is lehetőséget teremtettek a látogatóbarát fejlesztésekre és marketingkommunikációs modernizációra.

Nógrád fejlődése így egy kettős irányt képvisel: egyrészt a történelmi örökség megőrzése és turisztikai hasznosítása, másrészt a gazdasági diverzifikáció megvalósítása a térségi vállalkozások bevonásával. Ez a stratégia jól illeszkedik a kormányzati fejlesztéspolitikába, amely a vidéki térségek versenyképességének javítását célozza.

Szendehely – integrált fejlesztés és környezeti nevelés központja

Szendehely a Börzsöny és a Cserhát találkozásánál – Budapesttől 45, Váctól 10 kilométerre – fekvő, dinamikusan fejlődő község. A település erőssége a kiváló infrastruktúra, a természeti környezet és a főváros közelsége, amelyek vonzóvá teszik a fiatal családok és vállalkozások számára. A gyors ütemű betelepülés miatt azonban a közlekedési terhelés és a területi korlátok egyre nagyobb kihívást jelentenek, ezért kiemelt cél az M2-es autópályát elkerülő szakaszának megvalósítása.

A fejlesztések fókuszában a helyi életminőség javítása és a kisvállalkozások erősítése áll. A település a mezőgazdaság, a borászat és a falusi turizmus területén lát kitörési lehetőséget, különösen a LEADER programhoz kapcsolódó kezdeményezések révén. A „Börzsöny kapuja” térségi együttműködés keretében Szendehely Berkenyével, Nőtincsel és Nógráddal közösen dolgozik azon, hogy összehangolt turisztikai és közösségi fejlesztésekkel növeljék a régió vonzerejét.

A helyi identitásra és erőforrásokra épülő fejlesztéspolitika Szendehely esetében is bizonyítja, hogy a vidéki fejlődés kulcsa a közösségi összefogás, az élhető környezet megőrzése és a fenntartható gazdasági növekedés összehangolása.

Szendehelyen a LEADER-források nemcsak az infrastruktúra fejlesztését tették lehetővé, hanem hálózatépítést is ösztönöztek: a helyi vállalkozók, kézművesek és civil szervezetek közötti együttműködések új gazdasági és társadalmi szinergiákat hoztak létre. Ez a „helyi erőforrásokra épülő együttműködés” elve szorosan illeszkedik a modern vidékfejlesztési irányvonalhoz, ahol az emberi és természeti erőforrások összehangolt hasznosítása a fejlődés kulcsa.

Térségi szintű összefüggések és jövőkép

A négy település között kialakult együttműködés, különösen a „Börzsöny Kapuja” koncepció keretében, egyre erősebb térségi integrációt mutat. Az egymáshoz szorosan kapcsolódó turisztikai, infrastrukturális és kulturális fejlesztések célja, hogy a térség egységes arculattal és szolgáltatáskínálattal jelenjen meg, miközben minden település megőrzi saját identitását.

A pályázati források, legyenek azok LEADER, Széchenyi Terv 2020 vagy Széchenyi Terv Plusz támogatások, kulcsszerepet játszanak abban, hogy a térség települései alkalmazkodni tudjanak a demográfiai, gazdasági és társadalmi kihívásokhoz.

A COVID-időszak után különösen felértékelődtek a vidéki élet előnyei: a biztonság, az önellátás, a természet közelsége és a közösségi összetartás. Ezek a tényezők ma már nemcsak életminőségi szempontból, hanem vidékstratégiai jelentőségükben is meghatározóak. A Börzsöny kapuját alkotó négy település mindezekre tudatos fejlesztéspolitikai válaszokat adott.

Összeségében az polgármesterek közös álláspontja szerint Nőtincs, Berkenye, Nógrád és Szendehely példát mutat arra, miként lehet a vidékfejlesztést a helyi identitás, a közösségi összefogás és a fenntarthatóság hármasszögére építeni.

A térség fejlődése nem a központi nagyberuházásoktól, hanem a helyi közösségek erejétől, a partnerségtől és a pályázati források okos felhasználásától függ. Céljuk egy olyan élhető, fiatalokat megtartó, kulturálisan gazdag és gazdaságilag önfenntartó vidéki környezet megőrzése és továbbfejlesztése, amely a jövő Nógrád megyei fejlesztéspolitikájának mintájául is szolgálhat.

4.5.2. A LEADER alapelvek megvalósulása

A LEADER hét alapelvét azért vizsgáltam kiemelten, mert ezek jelentik a közösségi alapú vidékfejlesztés elméleti és gyakorlati keretrendszerét. Az alapelvek – mint az alulról építkezés, a partnerség, az innováció és a hálózatosodás – határozzák meg, hogy a program miként tud valódi helyi igényekre épülő, fenntartható fejlesztéseket megvalósítani. Elemzésük lehetővé teszi annak megértését, hogy a vizsgált térségben-mennyiben valósulnak meg a LEADER filozófiájának alapvető céljai, és milyen tényezők segítik vagy korlátozzák ezek gyakorlati érvényesülését.

Területalapú helyi fejlesztés

A térségi identitás és a helyi adottságokra épülő fejlesztés elve jól érvényesül a térségben. A környező települések – Nőtincs, Szendehely, Berkenye és Nógrád – szoros együttműködése révén alakult ki a „Börzsöny Kapuja” térségi koncepció, amely a megye kapujaként szolgál az érkező turisták számára. A közös fejlesztési elképzelések célja, hogy a látogatók pozitív benyomásokkal távozzanak, ezáltal erősítve Nógrád megye vidéki imázsát és turisztikai vonzerejét. A térségi együttműködés alapja a közös programcsomag-tervezés, amely az egész család számára kínálna egész napos kikapcsolódási lehetőségeket a térség jellegzetes értékeinek bemutatásával (pl. a nőtincsi Szent István-tó, a szendehelyi borvidék, a berkenyei vendéglátás és a nógrádi vár). Ez a kezdeményezés jól példázza a területalapú, helyi identitásra épülő fejlesztési szemléletet.

Alulról építkezés

A helyi közösségek aktivitása a LEADER megközelítés második alappillérét, az alulról építkező kezdeményezéseket is jól tükrözi. Nőtincsen számos civil szervezet és egyesület működik, amelyek a közösségi életet, a hagyományőrzést, a sportot, az oktatást és a szociális területeket egyaránt lefedik. A Nőtincsi Kulturális Egyesület a hagyományok megőrzését szolgálja, míg a Nőtincsi Sportegyesület és a Barátságos Diákok Egyesülete a helyi fiatalok közösségi életét és sportolási lehetőségeit erősíti. Az Együtt Nőtincserért Egyesület a tóvidék fejlesztésére, helytörténeti értékek feldolgozására törekszik, a Pulzus Alapítvány pedig az óvoda és bölcsőde működését támogatja. A környező településeken is jelen vannak civil kezdeményezések: Szendehelyen a Hagyományőrző Kórus és helyi baráti közösségek, Nógrádon az Önkéntes Tűzoltó Egyesület és a Hagyományőrző Klub, míg Berkenyén a sportegyesület és a táncsoport járul hozzá a közösségi élet fenntartásához. Ezek a példák jól mutatják a lakossági aktivitást és az önszerveződő közösségek szerepét a térség társadalmi kohéziójának erősítésében.

Köz- és magánszféra partnersége

A településeken működő önkormányzatok, civil szervezetek és helyi vállalkozások között jól működő partnerségi együttműködések figyelhetők meg. A vállalkozók rendszeresen támogatják a helyi rendezvényeket – akár anyagi hozzájárulással, akár természetbeni felajánlásokkal vagy

önkéntes munkával. A közösségi rendezvények (például bálók, falunapok, szemétszedések) szervezése során gyakori a társadalmi munka, ahol a vállalkozók biztosítják az eszközöket és az anyagokat, a lakosság pedig önkéntes munkával járul hozzá a megvalósításhoz. Ez az együttműködési forma jól példázza a LEADER partnerségi elvét, ahol a köz- és magánszféra együtt, közös érdek mentén dolgozik a helyi fejlesztések megvalósításán.

Innováció elősegítése

A térség önkormányzatai kiemelt figyelmet fordítanak az innovatív megoldások alkalmazására, különösen az energiahatékonyság és a fenntartható fejlődés területén. Az épületfelújítások során napelemek, hőszivattyúk és korszerű klímaberendezések telepítése valósult meg, továbbá pályázat készült „okoszebra” kialakítására is. Az oktatási intézményekben megjelentek a digitális taneszközök és a modern pedagógiai programok, mint a Sakkpalota, a Boldog Óvoda, a Zöld Iskola és az Ovizsaru. Ezek a fejlesztések nemcsak technológiai innovációt jelentenek, hanem szemléletformáló hatásúak is, hiszen erősítik a helyi közösségek alkalmazkodóképességét és nyitottságát az új megoldások iránt.

Integrált és ágazatközi fellépések

Az utóbbi években számos komplex fejlesztés valósult meg a térségben, amelyek több ágazatot is érintettek. Az óvoda és bölcsőde építése, az önkormányzati hivatal és a civilház energetikai korszerűsítése, az úthálózat és a géppark fejlesztése mind hozzájárult a település működési hatékonyságának növeléséhez és az életminőség javításához. További fejlesztések is folyamatban vannak, például az orvosi rendelő felújítása, a vendégház modernizálása és a kommunális eszközpark bővítése. A projektek komplexitása jól mutatja az ágazatok közötti koordinált fejlesztési megközelítést, amely a LEADER integrált szemléletének alapját képezi

Hálózatépítés

A helyi önkormányzatok és civil szervezetek aktívan részt vesznek különféle hálózatokban és partnerségekben. Tagjai a LEADER közösségnek, a járási összefogásnak, valamint több országos és regionális önkormányzati szervezetnek. A civil kapcsolatokon keresztül is széles körű együttműködések valósulnak meg, amelyek elősegítik a tudásmegosztást, a jó gyakorlatok

terjedését és a közös projektlehetőségek kiaknázását. Ez a hálózatos működés erősíti a térség társadalmi tőkét és növeli a fejlesztések hosszú távú fenntarthatóságát

Együttműködés

A települések közötti együttműködések mind belföldi, mind nemzetközi szinten aktívak. Szendehely és Berkenye sváb nemzetiségi gyökereik révén több németországi testvértelepüléssel tartanak fenn kulturális és oktatási kapcsolatokat. Szendehely és Nógrád közös partnerkapcsolatot ápol a lengyelországi Renska Weis járással, míg Nőtincs a szlovákiai Málás településsel ápol kölcsönös látogatásokon és rendezvényeken alapuló baráti viszonyt. Ezek a partnerségek nemcsak kulturális, hanem gazdasági és társadalmi tanulási folyamatokat is elősegítenek, hozzájárulva a térségi identitás megerősítéséhez és a nemzetközi tapasztalatcseréhez.

4.5.3. A Börzsöny Térsége Egyesület elnökével készült interjú alapján

A Börzsöny Térsége Egyesület vezetőjével készített interjú rávilágított arra, hogy a helyi fejlesztési stratégia (HFS) kidolgozása és megvalósítása során milyen főbb eredmények, kihívások és tanulságok születtek a 2014–2020-as, valamint az új 2021–2027-es programozási ciklusban.

A stratégia kidolgozásának folyamata

A HFS stratégia célterületeinek meghatározása a korábbi évek tapasztalataira és a tagok visszajelzéseire támaszkodva történt, így a folyamat viszonylag zökkenőmentes volt. Az előző programidőszak eredményei jól kijelölték azokat a fejlesztési irányokat, amelyek a térség fejlődése szempontjából kiemelt fontosságúak voltak. A kihívást nem a célok kijelölése, hanem azok horizontális elvekkkel való összhangba hozása jelentette: az esélyegyenlőség, a fenntarthatóság és a környezetvédelem mind olyan prioritások, amelyeket a tagoknak már a tervezési szakaszban be kellett építeniük saját elképzeléseikbe.

A stratégia kidolgozása több mint fél évet vett igénybe, amely során számos fórum, egyeztetés és partnerségi meghallgatás zajlott le. A munkába aktívan bekapcsolódtak az önkormányzatok,

a helyi vállalkozók és a civil szervezetek képviselői is. Ez a szektorokon átívelő együttműködés biztosította, hogy a HFS valóban a térség igényeit tükrözze.

A projektek kiválasztása és értékelése

A támogatott projektek kiválasztása átlátható és objektív értékelési rendszer alapján zajlott. A Helyi Bíráló Bizottság a kiírás mellékletében rögzített pontozási szempontok szerint értékelte a pályázatokat, és a legmagasabb pontszámot elért kérelmeket javasolta támogatásra. A nyílt fórumoknak és a HACS szakmai segítségének köszönhetően igen alacsony volt az érvénytelen vagy hibásan összeállított pályázatok aránya, ami a térségi felkészültséget és a pályázati kultúra erősödését is mutatja.

A megvalósítás során felmerült kihívások

A LEADER projektek tipikus nehézsége, hogy előfinanszírozásos rendszerben működnek, tehát a pályázóknak saját forrásból kell megkezdeniük a beruházásokat, és a támogatás csak az elszámolás elfogadása után kerül kifizetésre. Ez különösen nehéz helyzetet teremtett a kisebb vállalkozások és civil szervezetek számára, akik számára a hosszabb projektkezelési időszak pénzügyi kockázatot jelentett. Az infláció, az alapanyagárak emelkedése és a gazdasági bizonytalanság szintén nehezítette a tervezett fejlesztések végrehajtását.

E problémák csökkentése érdekében az Egyesület minden pályázót arra buzdított, hogy reálisan mérje fel pénzügyi helyzetét, és lehetőség szerint olyan fejlesztést valósítson meg, amely a támogatás nélkül is megállná a helyét.

Az eredmények értékelése

A Börzsöny Térsége Egyesület területén minden település legalább egy nyertes pályázatot tudott felmutatni, ami az általános lefedettség és esélyegyenlőség biztosítását mutatja. A megvalósított projektek magas szakmai színvonalon zajlottak:

- a vállalkozások esetében a termelékenység és versenyképesség növekedését,
- az önkormányzatoknál pedig a közbiztonság, az infrastruktúra és a településképzés javulását eredményezték.

A kamerarendszerek kiépítése, a településképzési programok és a helyi vállalkozásfejlesztési beruházások mind hozzájárultak ahhoz, hogy a térség élhetőbbé és

biztonságosabbá váljon. A projektek sikere az együttműködések hosszú távú fenntartásában is megmutatkozik: a partnerek többsége továbbra is kapcsolatban maradt az egyesülettel, és új pályázati lehetőségek iránt is aktívan érdeklődik.

A turizmus fejlesztésének hatása

A turisztikai pályázatok különösen sikeresnek bizonyultak, mivel több szektort is bevontak: önkormányzatok, vállalkozások és adószámú magánszemélyek egyaránt részt vehettek. Az együttműködések hatására nőtt a vendégéjszakák száma, bővült a szálláshely-kínálat, és erősödött a térség turisztikai vonzereje.

A LEADER szemlélet ebben az esetben is beigazolta, hogy a kisléptékű, helyi értékekre épülő fejlesztések hosszú távon is fenntarthatóbb eredményeket hoznak, mint a központi, nagyléptékű beruházások.

A fejlesztési ágazatok összekapcsolódása

Az interjú során a vezető kiemelte, hogy a vidékfejlesztés igazi ereje nem az egyedi projektekből, hanem azok szinergikus hatásában rejlik. Egy-egy sikeres vállalkozásfejlesztés multiplikátorhatást vált ki: a helyi vállalkozó a térségben költi el jövedelmét, a helyi adókat az önkormányzat számára fizeti be, munkahelyeket teremt, és alvállalkozóként más helyi szereplőket von be. A gazdasági aktivitás így láncreakciót indít el, amely társadalmi és kulturális téren is érzékelhető – a növekvő jövedelmek jobb életkörülményeket, nagyobb közösségi részvételt és új lehetőségeket teremtenek a fiatal generációk számára.

Az igények és a források aránya

Az interjúban elhangzott, hogy a pályázati források iránti igény rendre meghaladja a rendelkezésre álló keretet. A túljelentkezés folyamatos, ami egyrészt a program sikerét mutatja, másrészt azt is, hogy a vidéki térségekben továbbra is hatalmas a fejlesztési igény. A pályázatok értékelése során a legjobb szakmai és közösségi hatást mutató projektek kaptak támogatást, így a rendelkezésre álló források a lehető legnagyobb társadalmi hasznot eredményezték.

A Börzsöny Térsége Egyesület LEADER HFS stratégiája és annak megvalósítása sikeres példája a helyi közösségek, önkormányzatok és vállalkozások együttműködésének. A program

nemcsak gazdasági fejlődést, hanem társadalmi kohéziót és identitáserősítést is hozott a térségben. A jövőre nézve a legfontosabb cél a partnerségek fenntartása, a fiatalok bevonása, valamint az, hogy a meglévő fejlesztésekre építve a térség továbbra is a fenntartható, emberközpontú vidékfejlesztés mintaterületévé váljon.

5. Következtetések és javaslatok

5.1 Következtetések

A kutatás során egyértelműen kirajzolódott, hogy a Börzsöny Térsége Egyesület (BTE) által lefedett térség – különösen Berkenye, Nógrád, Szendehely és Nőtincs települések – fejlődése az utóbbi években szorosan összefonódott a közösségi alapú fejlesztési programokkal, mindenekelőtt a LEADER és a Széchenyi Terv Plusz pályázati lehetőségekkel.

A LEADER program bizonyította létjogosultságát, mint olyan fejlesztéspolitikai eszköz, amely nem csupán forrásokat biztosít, hanem a helyi együttműködés, a partnerség és az alulról szerveződő innováció kultúráját is erősíti.

A térség gazdasági és társadalmi fejlődésében a következő fő tendenciák azonosíthatók:

Demográfiai megújulás és népességmegtartás: A települések – különösen Nőtincs és Szendehely – esetében a beköltöző fiatal családok aránya folyamatosan növekszik. A COVID–19 járvány hatására felerősödött a vidékre költözés trendje, amit a helyi szolgáltatások bővülése és a közösségi élet erősödése is támogatott. A települések népessége összességében növekedett, ami ritka pozitív példa Nógrád megye aprófalvas térségeiben.

Gazdasági diverzifikáció és helyi vállalkozások megerősödése: A LEADER forrásokból elsősorban mikrovállalkozások kaptak támogatást, amelyek a helyi gazdaság motorjai lettek. A fejlesztések eredményeképp nőtt a termelékenység, javult a vállalkozások technológiai színvonala és a piaci versenyképesség. Kiemelendő, hogy a támogatások nem a tőkeerős szereplőket, hanem a valódi helyi értékteremtőket segítették.

Turizmus és identitáserősítés: A térség fejlesztései jelentős mértékben hozzájárultak a fenntartható, helyi erőforrásokra épülő turizmus bővüléséhez. A Katalinpusztai Kirándulóközpont (Szendehely), a Nógrádi vár fejlesztése, valamint Nőtincs élmény- és horgászturisztikai attrakciói regionális szinten is ismertté váltak. A turizmus nemcsak gazdasági, hanem közösségi és identitáserősítő funkciót is betölt: a hagyományörző rendezvények és civil kezdeményezések a helyi összetartozás érzését mélyítik.

Pandémiás hatások és ellenálló képesség: A COVID–19 járvány okozta válság rövid távon visszavetette a turizmust és a kiskereskedelmet, ugyanakkor hosszabb távon felértékelte a helyi önellátás, a rövid ellátási láncok és a közösségi összefogás szerepét.

A települések alkalmazkodóképessége javult: új vállalkozási formák (pl. házhoz szállítás, helyi termék-értékesítés) és rugalmas fejlesztési irányok jelentek meg.

Forrásszerkezet és együttműködés: Míg Berkenye és Szendehely elsősorban LEADER-forrásokat hasznosított, Nógrád inkább a Széchenyi Terv 2020 és Széchenyi Terv Plusz programokból profitált, például infrastrukturális, örökségvédelmi és energetikai beruházások révén. Ez a diverzifikált forráshasználat biztosította, hogy a térség egésze fejlődjön, a települések pedig kiegészítő szerepet töltsenek be egymás mellett.

Közösségi aktivitás és partnerség: Mind a négy településen erős a civil szféra jelenléte. A helyi egyesületek és alapítványok (pl. kulturális, sport, gyermeknevelési, környezetvédelmi szervezetek) jelentős szerepet játszanak a közösségi élet fenntartásában, ezzel növelve a LEADER projektek társadalmi beágyazottságát és fenntarthatóságát.

5.2 Javaslatok a jövőre

Forrásbővítés és egyszerűsített pályázati rendszer: A térségi igények messze meghaladják a rendelkezésre álló támogatási kereteket. Célszerű lenne a következő uniós ciklusban a LEADER-forrásokat megemelni, különösen a kis- és mikrovállalkozások támogatására, illetve egyszerűsíteni az adminisztrációt és az előfinanszírozás feltételeit.

Integrált térségi fejlesztési programok kialakítása: A települések közötti szinergiák erősítésére szükség van komplex, több települést érintő programokra (pl. közös turisztikai útvonalak, helyi termék-hálózatok, tematikus rendezvénysorozatok). Ezek növelik a térség versenyképességét és láthatóságát.

Fiatalok helyben tartásának ösztönzése: Javasolt a fiatal vállalkozók és családok támogatása (pl. kedvezményes telekvásárlás, vállalkozásindítási alap, digitális munkalehetőségek fejlesztése). A modern oktatási és rekreációs infrastruktúra kiemelt szerepet játszik a generációs megújulásban.

Zöldgazdasági és digitális fejlesztések előtérbe helyezése: A környezetbarát gazdasági modellek (megújuló energia, ökoturizmus, körforgásos gazdaság) és a digitális szolgáltatások (okosfaluk, e-önkormányzat) további erősítése növelheti a térség fenntarthatóságát és vonzerejét.

Helyi együttműködések erősítése: A BTE-nek célszerű továbbfejlesztenie a Helyi Fejlesztési Stratégiát oly módon, hogy az még inkább integrálja az önkormányzati, civil és vállalkozói érdekeket. A partnerségi háló fenntartása és bővítése a jövőbeli sikerek kulcsa.

Térségi kommunikáció és marketing fejlesztése: A térség identitásának és vonzerejének növelése érdekében fontos a közös márkáépítés, a digitális turisztikai platformok és egységes arculat bevezetése. A „Börzsöny Kapuja” márkanev megerősítése regionális szinten is jelentős versenyelőnyt jelenthet.

Összességében a vizsgált települések fejlődése azt mutatja, hogy a LEADER szemlélet, a helyi közösségek aktivitása és a több lábon álló forrásfelhasználás együttesen képesek életképes jövőt biztosítani a vidéki Magyarország számára. A Börzsöny térsége modellértékű példája annak, hogy az együttműködésen alapuló vidékfejlesztés nemcsak gazdasági, hanem társadalmi és kulturális megújulást is hozhat.

6. Összefoglalás

A dolgozat a Börzsöny Térsége Egyesület (BTE) és a hozzá tartozó négy település – Nőtincs, Berkenye, Nógrád és Szendehely – vidékfejlesztési folyamatait mutatja be, különös tekintettel a LEADER program, valamint a Széchenyi Terv 2020 és a Széchenyi Terv Plusz (2021–2027) keretében megvalósult fejlesztésekre. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a különböző támogatási programok miként segítették elő a térség gazdasági, társadalmi és demográfiai megújulását, valamint milyen tényezők befolyásolták a helyi közösségek együttműködését és fejlődőképességét.

Az elemzés rávilágított, hogy a vizsgált települések mindegyikén érezhető a fejlődés és a helyi identitás megerősödése. A LEADER források segítségével számos helyi vállalkozás kapott támogatást eszközbeszerzésre, telephely-fejlesztésre és szolgáltatásbővítésre, míg az önkormányzatok közösségi tereket, rendezvényhelyszíneket, vendégházakat és infrastruktúrát fejlesztettek. Nógrád község ugyan nem vett részt közvetlenül LEADER pályázatokban, azonban a Széchenyi Terv és a Széchenyi Terv Plusz programok révén több infrastrukturális és turisztikai beruházás valósult meg, amelyek erősítették a település kulturális és gazdasági szerepét.

A turizmusfejlesztés a térség meghatározó ágazatává vált. Szendehely a Katalinpusztai Kirándulóközpont révén, Nőtincs a Szent István-tó turisztikai fejlesztéseivel, Berkenye pedig a helyi hagyományokra és gasztronómiára épülő projektek által vált vonzó célponttá. Ezek a fejlesztések nemcsak gazdasági növekedést generáltak, hanem erősítették a közösségi identitást, valamint elősegítették a fiatal családok helyben maradását.

A COVID–19 járvány rövid távon ugyan lelassította a turizmust és a gazdasági aktivitást, hosszabb távon azonban elősegítette a vidéki életforma felértékelődését. A térségben megnőtt a beköltözők száma, különösen fiatal, kisgyermekes családok körében. A közösségi élet új lendületet kapott, és a települések alkalmazkodóképessége, önszerveződő ereje is megerősödött.

A dolgozat eredményei alapján megállapítható, hogy a Börzsöny Térsége Egyesület által koordinált fejlesztések jól illeszkedtek a helyi igényekhez és lehetőségekhez. A pályázatok nem csupán gazdasági növekedést, hanem társadalmi kohéziót, együttműködést és hosszú távú népességmegtartó hatást eredményeztek. A siker kulcsa a partnerségek erősítése, a civil szervezetek aktív szerepvállalása és a források tudatos, fenntartható felhasználása volt.

Összességében a dolgozat azt bizonyítja, hogy a Börzsöny térsége – Berkenye, Nógrád, Nőtincs és Szendehely példáján keresztül – mintaszerű példát nyújt arra, hogyan válhat egy aprófalvas, hátrányos helyzetű vidék a közösségi alapú fejlesztés, a fenntarthatóság és az alulról szerveződő innováció sikeres modelljévé.

7. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném kifejezni őszinte hálámát mindazoknak, akik támogatásukkal, biztatásukkal és segítségükkel hozzájárultak e dolgozat elkészítéséhez.

Elsősorban köszönettel tartozom témavezetőmnek, aki szakmai iránymutatásával, tanácsaival és türelmével végig segítette a munkámat. Értékes meglátásai és szakmai tapasztalata nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a kutatás megalapozott, átgondolt és hiteles lehessen. Hálás vagyok továbbá a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem oktatóinak is, akik az elmúlt évek során átadott tudásukkal, elhivatottságukkal és támogatásukkal megerősítettek abban, hogy a szakmai fejlődés és a gyakorlati tapasztalatok ötvözése az igazi érték.

Köszönet illeti továbbá Berkenye, Nógrád, Nőtincs és Szendehely települések önkormányzatait és lakosait, akik készséggel támogatták kutatásomat, és értékes információkkal, tapasztalatokkal segítettek a munkámat. Az ő közreműködésük nélkül e dolgozat nem készülhetett volna el ilyen formában.

A legmélyebb és legszemélyesebb köszönet a családomat illeti. Köszönöm férjemnek az állandó biztatást, türelmet és megértést, amelyet a dolgozat elkészítése során tanúsított. Az ő támogatása, szeretete és hite nélkül nem tudtam volna ilyen elhivatottsággal és kitartással dolgozni. Külön köszönöm lányaimnak, akik minden nap emlékeztettek arra, miért érdemes küzdeni, és akik mosolyukkal, szeretetükkel és türelmükkel erőt adtak a nehezebb időszakokban is.

Köszönöm barátaimnak is, akik végig támogattak, bátorítottak, és hittek abban, hogy a munkám sikerrel zárul.

Végül mindazoknak szeretnék hálát mondani, akik bármilyen formában hozzájárultak e dolgozat létrejöttéhez — akár szakmai tanácsaikkal, akár emberi támogatásukkal. Minden segítségükért és biztatásukért őszinte köszönetet mondok.

8. Irodalomjegyzék

1. Buday-Sántha A. (2011): Agrár- és vidékpolitika. SALDO Zrt. Budapest p. 377.
2. Csatári, B. (2001). A vidék földrajzi kérdései. A földrajz eredményei az új évezred küszöbén. Magyar Földrajzi Konferencia. Szeged, pp. 25-27.
3. Csáki R. & Pakot M. (2008): A LEADER típusú vidékfejlesztés , Korunk, 3. folyam, 19.évf. 6.sz.
4. Egri Z. & Kőszegi I. R.: Vidékfejlesztés jegyzet. Kecskemét: Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar. Letöltés dátuma: 2025.01.105. forrás: <https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/03/17/40/dd/1/Videkfejlesztes.pdf>
5. ENRD Guide. (2018). *The LEADER method: Seven key features*. European Network for Rural Development. <https://enrd.ec.europa.eu>
6. EU Rural Review. (2020). Innovations in rural development: Lessons from the LEADER approach. *European Commission*. <https://ec.europa.eu>.
7. Farkas T. (2002): Vidékfejlesztés a fejlődélméletek és a fejlesztési koncepciók tükrében. Tér és társadalom 16 : 1 pp. 41-57. , 17 p. doi: 10.17649/TET.16.1.836.
8. Fehér A. (1998): A vidék fogalmáról és a vidéki területek lehatárolásáról. *Gazdálkodás*, 42.évfolyam, 5. szám, pp. 54-59.
9. Ferencz-Havel, A., Saláta, D., Halász, G., Orosz, G. & Tormáné Kovács, E. (2023): A Börzsöny természeti értékeinek és fejlesztési lehetőségeinek összefüggései. *Tájökológiai Lapok/Journal of Landscape Ecology* 21(2), pp. 75-100.
10. Finta I. (2014): Új szempontok a vidékfejlesztési célok tervezésénél és a LEADER térségek földrajzi lehatárolásában. *A Falu* 29 (3), pp. 47-60.
11. Gazsi, M. (2023): Az Abaúj LEADER helyi akciócsoport szerepe a turizmus fejlesztésében. Szakdolgozat, MATE VFGI, 48 p.
12. G. Fekete É. (2008): Az aprófalvak gazdasági lehetőségei Ezredforduló, pp. 9-12.
13. G. Fekete É. (2013): Integrált vidékfejlesztés. Miskolc „Cross border training of economic experts in distance learning network” project (CROSSEDU) HUSK/1101/1.6.1-0300
14. Harangozó Zs. (2023): Társadalmi innováció szerepe a vidéki térségek fejlesztésében. PhD értekezés, Miskolci Egyetem Hantos Elemér Doktori Iskola, 227 p.
15. Hausel S. (2006): Szendehely Története, Szendehely Község Önkormányzata és a Nógrád Megyei Levéltár, 2006. ISBN: 963 7243 623

16. Horváth G., Kőszegi I. R. & Gáspár, F. (2023): A szabadszállási gazdakör LEADER HACS eredményeinek értékelése. *Gradus* 10(1), pp. 1-14.
17. Illés I. (2008): Regionális gazdaságtan. Budapest. : Typotex Kiadó, 2008. ISBN 978 963 279 697 0
18. Jávor Sz. (2012). A LEADER program értékelésének lehetőségei
19. Józai A. (2007): Regionális politika I. A hazai területfejlesztés intézményrendszere. E-government Alapítvány, Budapest, 186 p.
20. Kah, S., Martinos, H. & Budzich-Tabor, U. (2023): CLLD in the 2014–2020 EU Programming Period: An innovative framework for local development. *World* 4(1), pp. 122-139.
21. Kapronczai, I. (2025): Várható szerkezeti átalakulás a magyar mezőgazdaságban. *Gazdálkodás* 69(1), pp. 3-34.
22. Káposzta J., Némediné Kollár K., Urbánné Malomsoki M. & Borbás P. D. (2020): A vidékfejlesztés térbeli változásainak összefüggései. *Studia Mundi – Economica* 7(4), pp. 60-71.
23. Kis K. & Szekeresné Köteles R. (2009): A LEADER-megközelítés helye és szerepe a vidékfejlesztési politika megvalósításában. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok* 4 (2), pp. 55-60.
24. Kovács D. - Póla P. - Finta I. (2011): A LEADER program és az alulról építkező vidékfejlesztés néhány tapasztalata Magyarországon. *Gazdaság és Társadalom* 2011 (3-4), pp. 81-108.
25. Kovács, A. D., Farkas, J. Z. & Perger, É. (2015) „A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete”, *Tér és Társadalom*, o. 11–34. doi: 10.17649/TET.29.1.2674.
26. KSH Staisztikai Tükör
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/debrecenvidekfejl.pdf>
27. Kulcsár, L. J., & Brown, D. L. (2011). Population dynamics and rural development policy in Hungary. *Eastern European Countryside*, 17(1), 5–20. <https://doi.org/10.2478/v10130-011-0001-4>
28. Márton Z. & Ritter K. (2023): A Homoród-Küküllő LEADER Egyesület működésének és vidékfejlesztési hatásainak elemzése. *Kárpát-haza Szemle - A kárpát-medencei magyarságkutatás interdiszciplináris szakmai folyóirata* 4 (1), pp. 55-66.
29. Máté, P., & Tóth, T. (2022): A LEADER program a fókuszban... múlt, jelen, jövő? *Studia Mundi – Economica* 2022. 9.évf. 1.szám pp.104-118.

30. Nemes G. – Magócs K. (2020): Községi alapú vidékfejlesztés Magyarországon – a LEADER intézkedés eredményei a 2014– 2020-as tervezési időszak félidejében. *Gazdálkodás* 64(5), pp. 416-434. DOI: 10.22004/ag.econ.305811
31. Nemzeti Agrárprogram. (1997). *Vidéki fejlesztési irányelvek*. Földművelésügyi Minisztérium.
32. Olajos I. (2008): A vidékfejlesztési jog kialakulása és története, Novotni kiadó, Miskolc, 31-32.p
33. Patkós Cs. (2021): Vidékfejlesztési Program 2014-2020 – különös tekintettel a LEADER megközelítésre – 4-8.p
34. Pollermann, K. – Raue, P. – Schnaut, G. (2013): Rural Development experiences in Germany: opportunities and obstacles in fostering smart places through LEADER. *Studies in agricultural economics*, 115 (2), pp. 111-117.
35. Rongics M. – Tésits R. (2024): A Leader alapú vidékfejlesztési tevékenységek területi hatásai a Pannónia Kincse Leader Egyesület területén, 2014–2020. *Területi Statisztika* 64(1), pp. 3–29. DOI: 10.15196/TS640101 26 16
36. Shvets, N., Shevtsova, H., Pidorycheva, I., Prokopenko, O., & Maslosh, O. (2023). Sustainable development of agriculture based on the smart specialisation approach: cases of the Central and Eastern European countries. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* 9(1), 260-282.
37. Sykała, Ł. (2015): Basic principles and features of the LEADER approach. In: *The LEADER Method Transferring Experience of the Visegrad Group Countries to Georgia*, pp. 41-54.
38. Szalai, Á., & Fabula, Sz. (2021). Az okos vidékfejlesztés lehetőségei és korlátai Magyarországon. *Modern Geográfia*, 16 (1), pp. 59-79. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.01.04>
39. Szörényiné Kukorelli, I. (2023): Az európai és hazai vidékfejlesztés dilemmái. *Gazdálkodás* 67(4), pp. 338-343.
40. Tropea, F (2015): A KAP 2. pillére: a vidékfejlesztési politika. Európai Parlament, Brüsszel. Elérhetőség: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html [Letöltve: 2025.08.15.]
41. Turek Rahoveanu, A. (2012). Leader approach: An opportunity for rural development. In *Agrarian Economy and Rural Development-Realities and Perspectives for Romania*. 3rd Edition of the International Symposium, October 2012, Bucharest, pp. 355-362.

42. ÚMVP (2007): Új Magyar Vidékfejlesztési Program, Budapest. Elérhetőség:
http://www.terport.hu/webfm_send/118_uj_magyarovidékfejl_program.pdf_%3b
Letöltés: 2025.08.27.
43. ÚMVP IH (2007-2013). Községi Vidékfejlesztés. Tájékoztató az Európai Unió LEADER programjáról, Új Magyarország Vidékfejlesztés Program Irányító Hatósága, Budapest.
44. Vidéki Térségek Európai Chartája (1992). <http://interm.gau.hu/miau/remete/rural.html>
[Letöltve 2015.07.31].

9. Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. ábra: A vizsgált települések földrajzi helyzete (Forrás: https:// www.oeny.hu/oeny/teir.hu)	1
2. ábra: Berkenye község (Forrás: https://www.berkenyevendeghaz.hu)	18
3. ábra: Nógrád község (Forrás: https://nogradkozseg.hu)	19
4. ábra: Szendehely község (Forrás: https:// www.szendehely.hu)	20
5. ábra: Nőtincs község (Forrás: https://bteleader.hu)	21
6. ábra: Börzsöny Térsége Egyesület által lefedett terület (Forrás: BTE Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020)	24
7. ábra: Felhasznált források a négy településen (Forrás: Saját szerkesztés, BTE adatai alapján)	29
8. ábra: Széchenyi Terv Plusz keretein belüli támogatások megoszlása (Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)	30
9. ábra: Széchenyi Terv 2020 keretein belüli támogatások megoszlása (Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)	31
10. ábra: Széchenyi VP 2020 keretein belüli támogatások megoszlása (Forrás: Saját szerkesztés, www.palyazat.gov.hu adatai alapján)	32
11. ábra: Népesség alakulása a Rétsági járásban, a BTE településein és a négy településen (Forrás: Saját szerkesztés, <u>KSH</u> (2014-2023) adatok alapján)	33

10.Mellékletek

Mély interjúk során használt kérdések a polgármesterek, civil szervezetek képviselői, tagjai, helyi vállalkozók felé:

1. Mit gondol a település adottságairól?
2. Milyen jövőképet lát a település előtt?
3. Milyen lehetőséget lát a település fejlődésére? Miben lát potenciát, merre lehetne elindulni?
4. A település fejlődése hogyan hozható összhangba a kimondott vidékfejlesztéssel vagy mi az, amit nem annyira vidékfejlesztésnek tekintett?
5. Mit gondol a BTE fejlesztési céljairól? Kihasználták-e?
6. Mennyire érvényesül a területalapú helyi fejlesztés? Tudnak-e szomszéd településekkel, nagyobb térségben együttműködni, együtt gondolkodni?
7. Alulról építkezés: Lakosság körében vannak-e civil kezdeményezések? Aktívak-e?
8. A köz- és magánszféra partnersége. Tud-e példát hogy az önkormányzat vagy civil szervezetek vállalkozásokkal közösen tudnak-e összedolgozni?
9. Milyen innovatív dolog valósult meg településen?
10. Milyen komplex fejlesztések valósultak meg?
11. A hálózatépítés tekintetében: Milyen együttműködések vannak? Szélesebb közösségnek tagjai-e?
12. Milyen az együttműködés más településekkel? Vannak-e testvértelepülések?
13. Milyen módszereket tart ideálisnak a fiatalok helyben tartására?

Kérdések a Börzsöny Térsége Egyesület vezetője felé:

1. A HFS stratégia kidolgozása során mennyire volt kihívás a célterületek meghatározása?
2. Milyen aktivitást mutattak a stratégia kidolgozásában részt vevő társ szervezetek, és mennyi időt vett igénybe ezeknek a kapcsolatoknak a kialakítása?
3. A támogatott projektek kiválasztása során jelentkeztek-e nehézségek? Ha igen, melyek voltak ezek?
4. Milyen kihívásokat támasztottak a támogatott projektek vagy partnerek az akciócsoport számára?
5. Összességében hogyan értékeli a kiválasztott projektek eredményeit és hatását?
6. A kiválasztott projektek vagy partnerek a jövőben is szívesen dolgoznának együtt az egyesülettel?

7. A projektek megvalósítása során milyen akadályokkal kellett szembenéznük?
8. Véleményük szerint a turisztikai pályázatok elősegítették-e az ágazat fejlődését a fejlesztési területen?
9. A fejlesztett ágazatok a várakozásoknak megfelelően kapcsolódtak-e egymáshoz, és támogatták-e egymás fejlődését?
10. Mennyire tudott igények és a kínált lehetőségek?
11. Mennyire volt túljelentkezés egy adott projektre? Ha volt hogyan lett megítélve az összeg?

A kutatásban részt vevők listája:

- Altsach Igánc Polgármester
- Hügyecz Ádám Polgármester
- Dávid Barbara Zsófia Polgármester
- German József Polgármester
- Szendehelyi Hagymányórző Kórus vezetője
- Fuchs Richárd képviselő
- Börzsöny Térsége Egyesület vezetője
- Szent Anna Fogadó tulajdonos
- Nőtincsi Kulturális Egyesület tagjai
- Schmuck Melinda egyéni vállalkozó
- Civil szervezetek képviselői
- Nógrádi Önkéntes Tűzoltó Egyesület tagjai

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: **Rottenbacher Tímea**
A Hallgató Neptun kódja: **RUNEQI**
A dolgozat címe: **„Vidékfejlesztés és térségi együttműködés a budapesti agglomeráció peremén – A Börzsöny térségének példája”**
A megjelenés éve: **2025**
A konzulens intézetének neve: **Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet Károly Róbert Campus, Gyöngyös**
A konzulens tanszékének a neve: **Vidék- és Területfejlesztési Tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott **diplomadolgozat** egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: *2025* év *10.* hó *30.* nap

Rottenbacher Tímea
Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Rottenbacher Tímea (hallgató Neptun azonosítója: **RUNEQI**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot¹⁰ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*12}

Kelt: **2025. év október hó 27. nap**

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Rottenbacher Tímea
Neptun-kódja:	RUNEQI
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat
A munka címe:	„Vidékfejlesztés és térségi együttműködés a budapesti agglomeráció peremén – A Börzsöny térségének példája”

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

- A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.
(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)
- B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.
(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
Nyelvi korrektúra, ötletelés	ChatGPT GPT-5	

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Szendehelyi....., 2025. 10..... hó 30..... nap

Kaltenbachka Tímea

Hallgató aláírása

Kovács György

Konzulens/Témavezető aláírása